

70 SORUDA ROMAN HAKLARI

İnsan Hakları Gündemi Derneği

Günel Kurşun & Orhan Kemal Cengiz

Ankara, 2013

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının yaygınlaştırılması amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir. Kitapta yer alan metinlerin yeniden basımı konusunda lütfen İnsan Hakları Gündemi Derneği'ne danışınız.

Birinci Baskı: Ankara 2013

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

ANKARA

Güniz Sok. 38/8 06700 Kavaklıdere - Ankara/TÜRKİYE

Tel: 0312 428 06 10 - 11 Faks: 0312 428 06 13

E-mail: posta@rightsagenda.org

www.rightsagenda.org

İZMİR

Kıbrıs Şehitleri Caddesi No:39 Kat: 5/502 Galeri Mazhar İş Merkezi

Alsancak - İzmir/TÜRKİYE

Tel: 0232 464 20 26 Faks:0232 464 20 26

DİYARBAKIR

Lise Cad. 1. Sok. Güneş Plaza, Kat:3/9 Diyarbakır/TÜRKİYE

Tel:0412 228 79 42 Faks: 0412 228 79 36

Bu kitap Hollanda Kraliyeti Büyükelçiliği'nin maddi katkılarıyla basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
1- Roman mı, çingene mi?	9
2- Türkçe’de bu halkı anlatan başka kelimeler var mı?.....	10
3- Romanlar kimlerdir?.....	10
4- Romanlar Türkiye’de azınlık mıdır?.....	10
5- Neden Roman hakları?.....	11
6-Dünyada Roman nüfusu ne kadardır? Romanlar daha çok hangi ülkelerde yaşamaktadırlar?.....	12
7-Gerek dünyada gerek Türkiye’de Romanlara ilişkin net bir nüfus rakamının bulunmamasının nedenleri nelerdir?.....	13
8- Nefret suçu ne demektir? Romanlar nefret suçunun mağduru olabilirler mi?.....	13
9-Nefret suçları Türkiye’de nasıl düzenlenmektedir?.....	14
10-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Romanlara karşı işlenen nefret suçlarına nasıl yaklaşmaktadır?.....	15
11-Avrupa ülkelerinde Romanların çalışma yaşamında durumları nasıldır?.....	16
12-Türkiye’de Romanların çalışma yaşamındaki durumu nedir?.....	17
13-Çalışma yaşamındaki ayrımcılık konusunda uluslararası düzenlemeler neler getirmektedir?.....	13
14-Çalışma yaşamındaki ayrımcılık konusu Türkiye’de nasıl düzenlenmektedir?.....	18
15-Çalışma yaşamındaki ayrımcılığın bir yaptırımı var mıdır?.....	19
16-Avrupadaki Romanların sağlık konusunda sorunları var mı?.....	20
17-Romanların zorla kısırlaştırılması olayı nedir?.....	20
18-Türkiye’de Romanların sağlık hizmetleri konusunda sorunları nelerdir?.....	21
19-Sağlık hakkı, uluslararası hukukta nasıl düzenlenmektedir?.....	21
20-Sağlık hakkını, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel haklar Komitesi nasıl yorumlamaktadır?.....	22

21-Avrupa'da Roman çocukların eğitim sisteminde uğradıkları ayrımcılık nasıl ortaya çıkmaktadır?.....	24
22-Türkiye'de Roman çocukların eğitim sisteminde karşılaştıkları dezavantajlı ve ayrımcı faktörler nelerdir?.....	25
23-AİHM Roman çocukların eğitimde uğradıkları ayrımcılığı nasıl değerlendirmektedir?.....	25
24-AİHM'ye göre ayrımcılığın ortaya çıkması için kasıt zorunlu bir unsur mudur?.....	26
25-Doğrudan ayrımcılık ne demektir?.....	26
26-Dolaylı ayrımcılık ne demektir?.....	27
27-AİHM'ye göre ayrımcılık iddialarını kim ispatlamak durumundadır?.....	27
28-Ayrımcılığa uğramama hakkından feragat edilebilir mi?.....	28
29-Irk ayrımcılığı konusu uluslararası hukukta nasıl düzenlenmiştir?.....	28
30- Irk ayrımcılığı konusunda Romanlara özgü düzenlemeler mevcut mudur?.....	29
31-Romanlara yönelik ırkçılık ve ayrımcılığın önlenmesi için ne gibi düzenlemeler yapılmalıdır?.....	30
32-Gezgin Romanların istedikleri yere yerleşmeleri konusunda uluslararası hukuk ne demektedir?.....	31
33-Chapman kararı Romanların yerleşim hakkı bakımından ne anlama gelmektedir?.....	33
34-Sulukule problemi nedir?.....	34
35-Sulukule'deki yerleşim yerlerinin yıkılmasına gerekçe olarak gösterilen 5366 sayılı Kanun Anayasaya uygun mudur?.....	34
36-Sulukule'deki yerleşim yerlerinin yıkılmasına gerekçe olarak gösterilen uygulama yönetmeliği, İdare Hukuku açısından nasıl değerlendirilmelidir?.....	35
37-Zorunlu tahliye uygulaması, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne uygun mudur?.....	36
38-Zorunlu tahliye uygulaması, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından nasıl değerlendirilmektedir?.....	37
39-Zorunlu tahliye uygulaması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bakımından nasıl değerlendirilmelidir?.....	38
40-Zorunlu tahliyelere Birleşmiş Milletler'in yaklaşımı nedir?.....	39

41-Avrupa Birliği'nin zorunlu tahliyelere ilişkin tutumu nedir?.....	39
42-Dom nedir? Domlar kimlerdir?.....	39
43-Domlar Türkiye'de nerelerde bulunmaktadır? Dom STK'lar var mıdır?.....	40
44-Lom nedir? Lomlar kimlerdir?.....	40
45-Lomlar Türkiye'de nerelerde bulunmaktadır? Lom STK'lar var mıdır?.....	41
46-Abdal nedir? Abdallar kimlerdir?.....	41
47-Abdallar Türkiye'de nerelerde bulunmaktadır? Abdal STK'ları var mıdır?.....	41
48-“Roman katılımının On Yılı” ne demektir?.....	41
49-Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) nedir?.....	42
50-Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)'nin Roman hakları konusundaki tavsiyeleri nelerdir?.....	42
51-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 Nolu Protokol ayrımcılık konusunda nasıl bir düzenleme getirmektedir?.....	44
52-Türkiye'nin AB uyum süreci çerçevesinde kabul ettiği Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı ne zaman ve nasıl yürürlüğe girmiştir?.....	45
53-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı hangi hukuki düzenlemeleri esas almaktadır?.....	45
54-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı açısından “Doğrudan Ayrımcılık” nedir?.....	46
55- Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı açısından “Dolaylı Ayrımcılık” nedir?.....	47
56-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı açısından “Taciz” nedir?.....	47
57-TCK'nda ayrımcılık nasıl düzenlenmektedir?.....	47
58-Nefret suçları açısından bakıldığında Romanlar hangi suçların hedefi haline gelebilirler?.....	48
59-Mülga 2510 sayılı İskan Kanunu'nun 4.maddesi nedir?.....	48
60-“Roman Açılımı” ne demektir?.....	49
61 Romanlar dillerini gizliyorlar mı? Romanların konuştuğu dil, Roman olmayanlarca renilebilir mi?.....	49
62- Romanlar hırsızlık, yağma ya da başka suçlarla mı geçimlerini sağlıyorlar?.....	50

63-Romanlar niye topluma karışmıyorlar da, daha izole bir hayat yaşıyorlar? Yoksa toplumdan korkuyorlar mı?.....	50
64-Romanlar toplumda ikinci sınıf vatandaş olarak görülmekten hoşnutlar mı?.....	50
65- Romanlar neden göçebeler? Göçebelik hayatından hoşnutlar mı?.....	51
66-Romanlar kendilerini hangi topraklara ait hissediyorlar?.....	51
67-Romanlar kendilerini ifade edebiliyorlar mı?.....	51
68- Meslek olarak sadece sepetçilik, müzisyenlik ve arabacılık mı yapıyorlar?.....	52
69-Roman hakları alanında çalışan STK'ların fon alabilecekleri kuruluşlar hangileridir?.....	52
70-Dünyada Roman hakları alanında çalışan kuruluşlar hangileridir?.....	53

ÖNSÖZ

Romanlar dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar ayrımcılığa uğramaktadırlar. Romanların uğradıkları insan hakları ihlalleri, ülkeden ülkeye belki rakamsal bir değişiklik göstermektedir; ama içerik açısından bakıldığında ülkeler arasında büyük değişiklikler görülmemektedir. Avrupa ülkelerinde Roman çocuklar, Roman olmayan çocukların yararlandıkları eğitim olanaklarından faydalanamamakta, gelişim sorunu yaşayan çocukların gittikleri okullara gidebilmektedirler. ABD'de medya bir yandan Romanları çocuklarını okula göndermemekle suçlamakta ama diğer yandan Roman aileleri çocuklarını okula gönderdiklerinde ayrımcılığa maruz kalacakları yönünde kaygı duymaktadırlar. Pek çok ülkede Romanlar potansiyel suçlu muamelesi görmektedirler. Romanlar işe alınmamakta, toplumsal düzeyde yaratılan ciddi ön yargıların kurbanları olmakta ve hatta zaman zaman ölümle sonuçlanan ırkçı saldırılara maruz kalmaktadırlar.

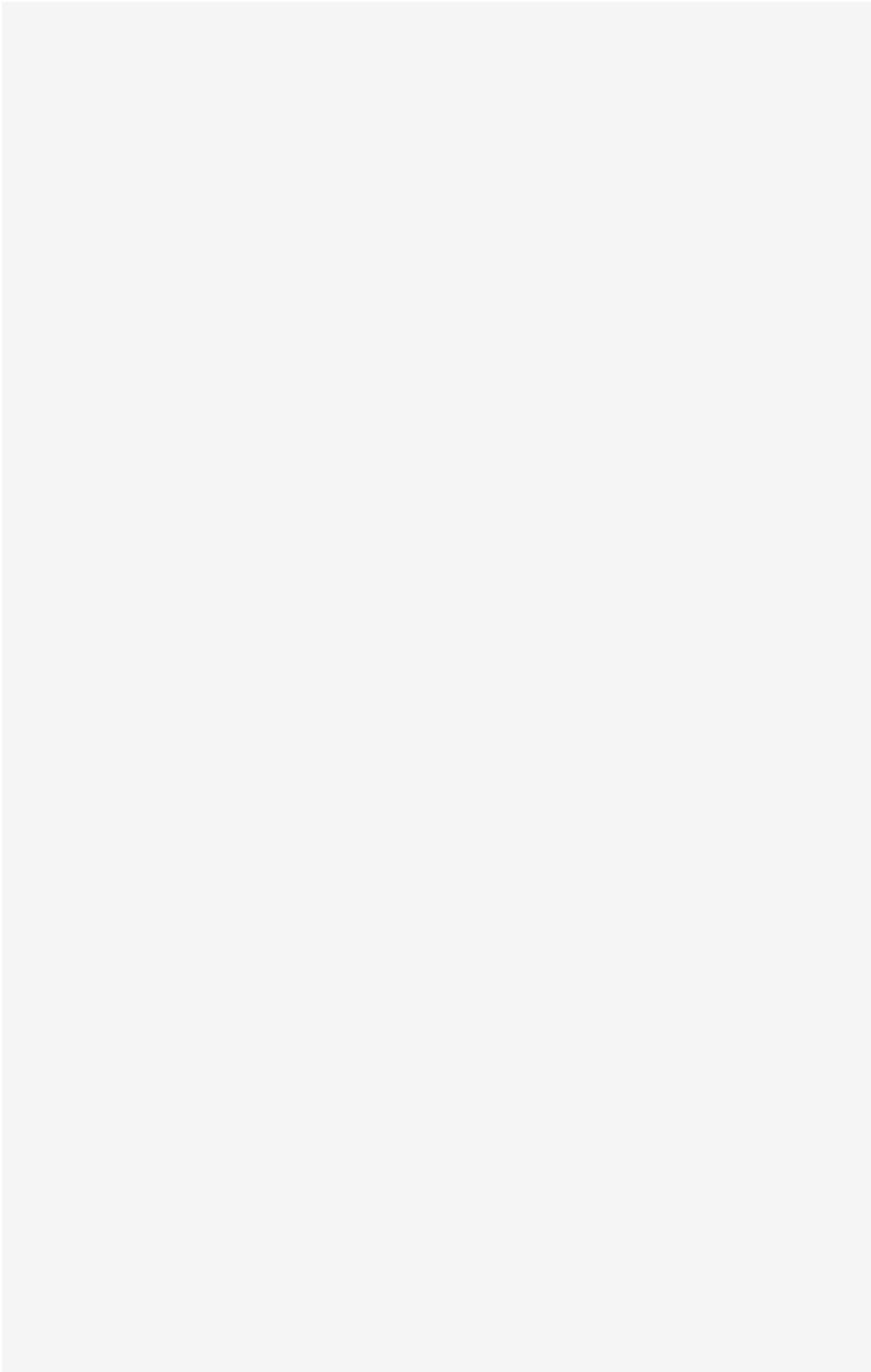
Bu kadar ciddi insan hakları ihlalleriyle karşılaşan bir grubun haklarının korunması için özel bir vurgu gerekmektedir. Romanların haklarının ilerletilmesi bakımından genel insan hakları yaklaşımı yetersiz kalmakta, bu grubun yaşadığı spesifik sorunları somut bir şekilde ele alacak bir yaklaşım gerekmektedir. "Roman hakları" ibaresi, yukarıda kısaca ifade etmeye çalıştığımız yaklaşım sonucunda, tüm dünyada kabul görmüştür.

Elinizdeki çalışma, bir süredir Roman hakları alanında çalışmalar yürüten İnsan Hakları Gündemi Derneği'nin, meseleye bakışını ortaya koymaktadır.

Sağladığı mali destekle bu kitabın hazırlanmasını mümkün kılan Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği'ne ve kitabın basımında emeği geçen sayın Ahmet Karabulut şahsında tüm Girişim Matbaası çalışanlarına teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz.

Kitabın, Türkiye'de hak temelli faaliyet gösteren sivil kuruluşlar ile Roman haklarıyla bir biçimde ilgili tüm kesimlere bir nebze de olsa faydalı olması dileğiyle...

Günel Kurşun & Orhan Kemal Cengiz

1-Roman mı, çingene mi?

Osmanlılar döneminde Trakya bölgesine, “Livayı Çingane” yani “Çingene Sancağı” adı verildiğini, bu yüzden Türk toplumunda Çingene isminin kullanımının yaygınlık kazandığı, Kanuni Sultan Süleyman’ın, Rumeli’ye Çingenelerin yerleşmesi için özel yasa hazırladığı belirtilmektedir. Üniversite öğrencileri arasında yaptırılan araştırmalarda, Çingene ve Roman adının aynı halkı tanımlamasına rağmen, "Roman" adının "Çingene" adına göre daha olumlu çağrışımlar yaptığını belirtmekte, öğrenciler arasında Romanların daha eğlenceli ve müzisyen bir topluluk olarak algılandığı belirtilmektedir¹.

Roman kelimesi, Roman dilinde rom "koca" kelimesiyle ilişkilendirilmekte olup Sanskritçe “rama” ya da “ramana” kelimesiyle aynı anlama gelmektedir. Türkçede Roman halkını tanımlamak için kullanılan Çingene kelimesi ise Yunanca “tsinganos” kelimesinden gelmektedir². Antik Yunancada Çingeneleri tanımlamak için kullanılan “aigyptos” kelimesinin, eski Yunan’da Çingenelerin Mısır’dan geldiklerini düşündüklerinden bu tanımlı kullandıkları kabul edilmektedir. Batı dillerinde kullanılan “gypsy” kelimesinin kökeninde eski Yunancadan geçen bu terim yatmaktadır. İlginç bir tesadüf olarak, Osmanlıca’da Çingeneleri tanımlamak için bir başka Mısır halkı olan “Kıpti” sözcüğünün kullanıldığı bilinmektedir.

İster Çingene, ister Roman diyelim, içine ayrımcı, aşağılayıcı, dışlayıcı anlamlar yüklediğiniz sürece, her ikisi de aynı halkı nitelemek için kullanılan kelimelerdir.

Her iki kelime de aynı halkı nitelemekle birlikte, biz tüm metinlerde Roman terimini kullanmayı uygun bulduk.

¹ Suat Kolukırık, Yeryüzünün Yabancıları Çingeneler, Simurg yayınları, İstanbul, 2008, s.34.

² <http://tr.wikipedia.org/wiki/Romanlar>, (11.08.2013).

2-Türkçe’de bu halkı anlatan başka kelimeler var mı?

Olmaz mı? Bölgelere göre değişmekle birlikte, cingan, cono, şopar, mıtrıp, poşa, abdal, tahtacı, Koçer, arabacı, esmer, gurbat, kareçi, dom, rom, lom, orom, ole, hala Anadolu ve yakın coğrafyalarda kullanılan kelimelerdir.

3-Romanlar kimlerdir?

Romanlar veya halk arasındaki tabirle Çingenerler, Hindistan'ın Pencap-Sind nehir havzası boyunca Pakistan ve Afganistan'ın içinde bulunduğu bölgelerden 1050 yılı civarında İran ve Anadolu üzerinden dünyaya yayılmış Hint-Avrupa kökenli halkın adıdır³.

Türkiye'deki Romanların kökeni, Bizans döneminde yaşamış Atsinganoi ya da Athinganoi adı verilen gruplara dayanmaktadır⁴. Modern Türkiye'nin Roman nüfusu, üç ana dilsel grup olan Romanlar, Domlar ve Lomlardan oluşmaktadır⁵. Bu üç grup da farklı kültürleri yaşatmaktadırlar. Türkiye Romanları, dini inanışlar bakımından da çeşitlilik göstermektedir. Sünni, Şii ve Yezidi Romanlar bulunmaktadır⁶.

4-Romanlar Türkiye’de azınlık mıdır?

Azınlık kavramı, Türkiye’de son derece siyasal bir içerik kazanmıştır. Türkiye’deki azınlık kavramı ve bu kavramın anlaşılma biçimi, Avrupa’daki yaygın anlayıştan oldukça kopuk bir mahiyettedir. Türkiye’de azınlıklar, azınlık olarak nitelenmekten adeta kaçınmakta, böyle bir nitelemeyi neredeyse damgalanma olarak görmektedirler. Hâlbuki azınlık kavramı, insan hakları hukuku bakımından oldukça özel anlamı olan ve mensuplarına belli haklar tanıyan, hukuki bir statüdür.

³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Romanlar>, (11.08.2013).

⁴ Adrian Marsh, "Türkiye’de Çingenerlerin Tarihi Hakkında", "Biz Buradayız:Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı uygulamalar ve Hak Mücadelesi, s. 5.

⁵ Marsh, a.g.e., s.18.

⁶ Adrian Marsh, "Etnisite ve Kimlik: Çingenerlerin Kökenleri", "Biz Buradayız:Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı uygulamalar ve Hak Mücadelesi, s. 26.

Azınlık kavramının ne anlama geldiği anlaşma, sözleşme vd. gibi uluslararası dokümanlarda tanımlanmamış olmakla birlikte, Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Francesco Capotorti tarafından Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 27. maddesi çerçevesinde yapılan tanım genel bir kabul görmektedir.

Bu tanıma göre azınlık: "bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, egemen konumda bulunmayan-o devletin vatandaşı olan-üyeleri nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa bir dayanışma duygusu gösteren bir gruptur"⁷.

Bu tanımdan da görüleceği üzere azınlık kavramının objektif ve sübjektif unsurları bulunmaktadır. Objektif unsurlar şunlardır: Sayısal olarak az olmak; egemen konumda bulunmamak; ayırt edici özelliklere sahip olmak ve vatandaş olmaktır. Sübjektif unsurlar ise, dayanışma duygusu ve kendi kültürünü koruma yönündeki iradedir.

Objektif unsurlar bakımından yaklaşıldığında Romanların Türkiye'de bir azınlık teşkil ettiklerine şüphe yoktur. Ancak sübjektif unsur bakımından yaklaşıldığında, bir Roman azınlık bilincinin yaygın bir görünüm arz ettiğini söylemek pek mümkün görünmemektedir.

5-Neden Roman hakları?

Romanlar dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar ayrımcılığa uğramaktadırlar. Romanların uğradıkları insan hakları ihlalleri ülkeden ülkeye belki rakamsal bir değişiklik göstermektedir ama içerik açısından bakıldığında ülkeler arasında büyük değişiklikler görülmemektedir⁸. Avrupa ülkelerinde Roman çocuklar, Roman olmayan çocukların yararlandıkları eğitim olanaklarından faydalanamamakta, gelişim sorunu yaşayan çocukların gittikleri okullara gidebilmektedirler. ABD'de medya bir yandan Romanları çocuklarını okula göndermemekle suçlamakta ama diğer yandan Roman aileleri çocuklarını okula gönderdiklerinde ayrımcılığa maruz

⁷ Gaetano Pentassuglia, "Minorities in International Law", Council of Europe Publishing, 2002, s.57

⁸ Ronald Lee, "What is Roma Rights?", Roma Rights Quarterly, 1/2004

kalacakları yönünde kaygı duymaktadırlar. Pek çok ülkede Romanlar potansiyel suçlu muamelesi görmektedirler. Romanlar işe alınmamakta, toplumsal düzeyde yaratılan ciddi ön yargıların kurbanları olmakta ve hatta zaman zaman ölümle sonuçlanan ırkçı saldırılara maruz kalmaktadırlar.

Bu kadar ciddi insan hakları ihlalleriyle karşılaşan bir grubun haklarının korunması için özel bir vurgu gerekmektedir. Romanların haklarının ilerletilmesi bakımından genel insan hakları yaklaşımı yetersiz kalmakta, bu grubun yaşadığı spesifik sorunları somut bir şekilde ele alacak bir yaklaşım gerekmektedir. "Roman hakları" ibaresi, yukarıda kısaca ifade etmeye çalıştığımız yaklaşım sonucunda, tüm dünyada kabul görmüştür.

6-Dünyada Roman nüfusu ne kadardır? Romanlar daha çok hangi ülkelerde yaşamaktadırlar?

Tüm dünyadaki Roman nüfusunun 15 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. En büyük Roman nüfusa sahip ülkeler Balkan ülkeleridir. Amerika Birleşik Devletleri, Eski Sovyetler Birliği, Batı Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika yine Romanların yoğun olarak buldukları bölgelerdir⁹. Bazı ülkelere örnekler vermek gerekirse¹⁰:

Bulgaristan'da 400.000-800.000, Çek Cumhuriyeti'nde 12.000-220.000, Yunanistan'da 200.000-350.000 Roman yaşamaktadır. Türkiye'deki Romanların sayısı ise oldukça tartışmalı bir konudur. Türkiye'deki Roman nüfusun, 500.000 civarında¹¹ olduğunu belirten kaynaklar olduğu gibi, 2 Milyon ve 5 Milyon¹² rakamlarını telaffuz eden kaynaklar da bulunmaktadır.

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Romani_people, (09.08.2013)

¹⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Romani_people_by_country, (09.08.2013)

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Roma_in_Turkey, (09.08.2013)

¹² <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/05/08/639714.asp>, (09.08.2013)

7-Gerek dünyada gerek Türkiye’de Romanlara ilişkin net bir nüfus rakamının bulunmamasının nedenleri nelerdir?

Bunun iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, bazı ülkelerdeki sayım sistemi bu tür bir saptamaya izin vermemektedir. Örneğin Türkiye'deki nüfus sayımlarında insanlara etnik veya ırksal kökenlerine ilişkin sorular sorulamamaktadır. İkincisi de, nüfus sayımının bu tür saptamalara izin verdiği ülkelerde, Romanların gerçek kimliklerini açıklama konusunda çekingen davranmalarıdır. Romanlar bu tür soruları yanıtsız bırakabilmekte veya yaşadıkları ülkedeki başat etnisite içinde kendilerini tanımlamayı tercih edebilmektedirler.

Yaftalanma korkusunun Romanların kimliklerini saklama konusunda yarattığı etki Çek Cumhuriyeti nüfus sayımlarına üstün körü bir bakışta bile kolayca görülebilmektedir. Çek Cumhuriyetinde 1980 yılında yapılan nüfus sayımlarında 88.587 kişi kendisinin Roman olduğunu deklare ederken, bu rakam 1990 yılında 33.000'e ve 2000 yılında da 11.000'e düşmüştür¹³. Bir kısım Roman'ın söz konusu tarihler arasında Çek Cumhuriyetinden göçtükleri varsayılsa bile, bu dramatik düşüşün, daha çok kimliği saklamaya ilişkin bir eğilimin sonucu olduğu açıktır. Çek Cumhuriyetinin Romanlara karşı nefret suçlarının sıklıkla işlendiği ülkelerden birisi olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, kimliklerini deklare etmemelerinin oldukça anlaşılabilir bir tutum olduğu görülecektir.

8-Nefret suçu ne demektir? Romanlar nefret suçunun mağduru olabilirler mi?

Nefret suçu, bir kişiye veya gruba karşı ırk, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim/cinsiyet kimliği, yaş, engellilik, etnik köken gibi önyargı doğurabilecek nedenlerden ötürü işlenen, genellikle şiddet içeren suçların genel adıdır¹⁴. İlk olarak 1969 yılında "önyargı yasaları" olarak ABD'de kavramlaştırılan nefret suçları, daha sonraki yıllarda Avrupa ülkeleri mevzuatlarında da kendisine yer bulmuştur.

¹³ Claude Cahn, "The Unseen Powers: Perception, Stigma and Roma Rights", Roma Rights Quarterly, Issue 3, 2007.

¹⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Nefret_su%C3%A7u, (12.08.2013)

Nefret suçları pek çok değişik form içerisinde ortaya çıkabilir. Bunlar fiziksel saldırı, mala zarar verme, küfür ve aşağılama ve diğer saldırı biçimleri hatta öldürme olabilir.

Nefret suçları kimi ülkelerde özel yasalarda düzenlenmiş, kimi ülkelerde cezayı ağırlaştıran özel bir durum olarak kabul edilmiştir.

Romanlar da, kimlikleri nedeniyle hem ayrımcılığın hem de nefret suçlarının hedefi olabilmektedirler. Ocak 2010'da Manisa Selendi'de Romanlara yönelik gerçekleşen linç teşebbüsü olayları bunun en yakın örneğidir.

9-Nefret suçları Türkiye'de nasıl düzenlenmektedir?

Türk Ceza Kanununun (TCK) "kişilere karşı suçları" düzenleyen 2. kısmının "hürriyete karşı suçları" düzenleyen 7. Bölümünde, 122.maddede "ayrımcılık" tanımlanmıştır. Kişiler arasında ayırım yaparak mal satım, işe alım, hizmeti sunmama veya ekonomik özgürlüğün engellenmesi gibi durumlar olarak tespit edilen ayrımcılık örnekleri 6 ay - 1 yıl arası cezaya tabi tutulmuştur. TCK'nın "Topluma karşı suçları" düzenleyen 3. kısmın "kamu barışına karşı suçları" düzenleyen 5. bölümünde ise bu kapsamda görülen eylemler kategorize edilmiştir. Şüphesiz bunlardan "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama" başlığıyla düzenlenen 216. madde aslında nefret suçları hakkında uygulanması gereken bir maddedir. "Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı bakımından farklı özelliklere sahip bir kısmını diğer bir kesim aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimsenin" bu davranışı kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlike oluşturması halinde eylem 1 yıl - 3 yıl arası olmak üzere cezalandırılmaktadır. Bu düzenleme önceki TCK'nun meşhur 312.maddesinin 2. fıkrasına tekabül etmektedir. Nefret söylemi söz konusu olduğunda, uygulanacak madde bu olmalıdır, ne var ki, gerek bu maddenin gerek de mülga 765 sayılı TCK'daki 312.maddenin uygulamasına bakıldığında, negatif şekilde yazar, çizer ve düşünürlerin ifade özgürlüklerinin kısıtlanmasında bir araç olarak kullanıldığı görülür.

Aslında TCK'nın eski 312 yeni 216. maddesi tipik bir nefret suçu düzenlemesi içermektedir. Ancak yargı organları bu maddeleri,

Türkiye'deki azınlıkları ve kırılgan grupları korumak için değil, tam tersine, örneğin Türkiye'de azınlıkların olduğunu söyleyenleri cezalandırmak için kullanmışlardır. Dolayısıyla da, söz konusu madde Batı Avrupa'daki benzerlerinin tam aksi bir istikamette kullanılmıştır.

Son yıllarda işlenen Santora, Dink, Malatya cinayetleri ve keza cinsel azınlıkları hedef alan ve zaman zaman, ölümle sonuçlanan yaygın şiddet kullanımı da ortaya koymaktadır ki, Türkiye'de öncelikle TCK 216. maddenin amacına uygun bir şekilde kullanılması ama sonuçta mutlaka nefret suçlarının düzenleyen ayrı bir yasanın çıkarılması gerekmektedir.

10-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Romanlara karşı işlenen nefret suçlarına nasıl yaklaşmaktadır?

AİHM, nefret suçlarının soruşturulma usulüne ilişkin olarak Secic/Hırvatistan¹⁵ davasında bazı kriterler getirmiştir. Nefret suçları bakımından oldukça zihin açıcı bir yaklaşım getiren bu davayı kısaca özetlemek isteriz.

29 Nisan 1999 günü sabahın erken saatlerinde Zagreb sokaklarında, yanında başka Romanlarda olduğu halde demir hurda toplamakta olan başvuru, bir grup ırkçı dazlağın saldırısına uğramıştır. ırkçı gruptan ikisi başvurucağı kalaslarla döver ve aşağılayıcı sözler söylerken, diğer ikisi de ayakta dikilerek olayı izlemiştir. Bir süre sora olay yerine gelen polis, başvurucağı ambulansla hastaneye göndermiş, olay mahallinde incelemelerde bulunmuş ve görgü tanıklarıyla konuşmuştur. Başvurucağı tetkik eden doktorlar, başvurucağın kırılan bir yerinin olmadığını söyledikten sonra, kendisine ağrı kesici verip evine yollamışlardır. Gece boyunca ızdırap içinde kıvranan başvurucağı, sabahleyin başka bir hastaneye gitmiş, burada kaburga kemiklerinin kırıldığı tespit edilmiş ve ancak bir haftalık bir bakımın ardından taburcu edilmiştir. Başvurucağı saldırıların Zagreb'te daha önce de Romanlara karşı çeşitli saldırılar gerçekleştirmiş olan ırkçı dazlak bir grubun üyeleri oldukları bilinmektedir.

¹⁵ European Court of Human Rights, CASE OF SECIC v. CROATIA, Application no. 40116/03, 31 May 2007.

Başvurucu olayın hemen akabinde Savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Aradan geçen yıllar içinde başvurucu, saldırganları teşhis etmeye yaracak yeni bulguları da ekleyerek dilekçelerine yenilerini eklemiştir. Tüm bunlara rağmen savcılık tarafından başlatılan soruşturma bir adım bile ilerleyememiştir ve hatta dava Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde karara bağlandığı sırada, yani olayın üzerinden sekiz yıl geçtikten sonra bile, savcılık tarafından yürütülen soruşturma hala devam etmekteydi.

AİHM konuya ilişkin olarak 2007 yılında açıkladığı kararında, Hırvatistan'ın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin işkence ve kötü muamele yasağını düzenleyen 3 ve ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. maddelerini ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır.

AİHM, Hırvatistan'ı mahkûm ederken, nefret suçları bakımından son derece aydınlatıcı olan şu saptamaları da yapmıştır:

"Mahkeme tekrarla belirtir ki, Devlet yetkilileri, şiddet olaylarını soruştururken, olayda bulunması muhtemel herhangi bir ırkçı saiki deşifre etmek ve söz konusu olaylarda etnik bir nefret veya önyargının rol oynayıp oynamadığını tespitte yönelik tüm makul adımları atmak ek yükümlülüğü altındadırlar..."¹⁶

AİHM yukarıdaki saptamaları yaptıktan sonra, bu yükümlülüğün sadece devlet organları tarafından değil ama aynı zamanda özel şahıslar tarafından uygulanan şiddet olaylarında da geçerli olduğunu, bu saptamaları yapmaktan aciz bir soruşturmanın, Sözleşmenin ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. maddesini de ihlal edeceğini belirtmiştir.

11-Avrupa ülkelerinde Romanların çalışma yaşamında durumları nasıldır?

Avrupa'da yaşayan Romanların karşı karşıya buldukları işsizlik problemiyle ilgili olarak gerçekçi ve kapsamlı istatistikî çalışmalar bulunmamaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Romanya ve Slovakya'da

¹⁶ CASE OF SECIC v. CROATIA, para 66.

yaşayan 5.500 Roman'la gerçekleştirdiği mülakatlar¹⁷, Romanların çalışma hayatında karşılaştıkları güçlükleri gözler önüne sermektedir. Bu çalışmaya göre Romanların uzun dönemde işsiz kalmaları, Roman olmayan Avrupa vatandaşlarına göre 8 kat daha fazladır. Mülakat yapılan Romanlara iş bulmakta niçin zorlandıkları sorulduğunda, en çok etnik kökenlerine göndermede buldukları gözlemlenmiştir.

12-Türkiye’de Romanların çalışma yaşamındaki durumu nedir?

Türkiye’de Romanların çalışma hayatındaki durumlarına ilişkin istatistikî bilgiler bulunmamaktadır. Ancak, ön yargılardan kaynaklı olarak Romanların iş bulmakta zorlandıkları bilinen bir olgudur. İş bulabilenlerinde, sigortasız çalıştırılması ve bu nedenle de sosyal hizmetlerden yararlanamamaları söz konusu olmaktadır. Yine keza, kamu alanında istihdam ve memuriyet söz konusu olduğunda Romanlar bakımından büyük güçlükler ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de Roman kimliğiyle bilinen hiç bir üst düzey kamu görevlisi yoktur¹⁸.

13-Çalışma yaşamındaki ayrımcılık konusunda uluslararası düzenlemeler neler getirmektedir?

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 111 Sayılı Sözleşmenin¹⁹ 1. maddesine göre, ayrımcılık;

"İrk, renk, cinsiyet, din, siyasi inanç, ulusal veya sosyal menşeye bakımından yapılan iş veya meslek edinmede veya edinilen iş veya meslekte tabii olunacak muamelede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan her türlü ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı,

¹⁷ UNDP, "Avoiding the Dependency Trap, A Regional Human Development Report", Bratislava, 2002

¹⁸ Adrian Marsh, "Eşitsiz Vatandaşlık: Türkiye Çingenelerinin Karşılaştığı Hak İhlalleri", "Biz Buradayız:Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı uygulamalar ve Hak Mücadelesi, s. 58; Mustafa Aksu, Türkiye’de Çingene Olmak, Kesit yayınları, İkinci baskı, İstanbul, 2006, s.18.

¹⁹ <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/sozlesme/soz111.htm> (01.03.2013)

İlgili üye, memleketin, varsa temsilci, işçi ve işveren teşekkülleri ve diğer ilgili makamlarla istişare etmek suretiyle tespit edeceği, meslek veya iş edinmede veya edilen iş veya meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan bütün diğer ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı" ifade eder.

ILO Sözleşmesi bakımından "İş" ve "Meslek" terimleri, mesleki eğitime, bir işe ve çeşitli mesleklere girmeyi ve çalışma şartlarını kapsamaktadır.

ILO Sözleşmesi, taraf devletleri, sözleşmede ele alınan anlamda her türlü ayırımı ortadan kaldırmak amacıyla iş veya meslek edinmede ve edinilen iş veya meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği geliştirmeyi hedef tutan milli bir politika tespit ve takip etmeye davet etmektedir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz ILO Sözleşmesinin yanı sıra, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 12 nolu Protokol de istihdam alanında yaşanan ayrımcı uygulamalarla mücadele edebilmek için uygun araçlar sunmaktadır.

14-Çalışma yaşamındaki ayrımcılık konusu Türkiye’de nasıl düzenlenmektedir?

İş Kanunu'nun 5. maddesine göre, "İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz." Aynı maddenin 2. fıkrasında sözleşme türü nedeniyle ayrımcılık yapılması, 3. fıkrasında cinsiyet veya gebelik nedeniyle ayrımcılık yasaklanmıştır. Yasağın ihlali tazminatı gerektirir. İş Kanunundaki bu ayrımcılık yasağının yanı sıra Sendikalar Kanununun 31. maddesinde sendikal nedenlere dayalı ayrımcılık, 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 14. maddesinde de özürlülük nedeniyle yapılan ayrımcılık yasaklanmıştır.

15-Çalışma yaşamındaki ayrımcılığın bir yaptırımı var mıdır?

İşverenin eşit davranma borcuna aykırılık teşkil eden davranışlarının varlığı halinde işçi, koşulları oluşmuşsa İş Kanunu 22. maddeden yararlanabileceği gibi, İş Kanunu 24/II e veya f uyarınca da iş sözleşmesini haklı nedenle feshedebilir²⁰. Bu genel hükümlerin yanı sıra, İş Kanununun 5. maddesi ayrımcılık hallerine ilişkin özel yaptırımlar getirmiştir:

a) Ayrımcılık Tazminatı

İş Kanununda ayrımcılık hallerine ilişkin özel bir tazminat yaptırımı öngörülmüştür. İş Kanununun 5. maddesinin 6. fıkrasına göre, iş ilişkisinin işleyişinde veya sona ermesinde ayrımcılığa maruz kalan işçi, dört aya kadar ücreti tutarında bir tazminattan başka yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilir. Bu tazminatın talep edilebilmesi için iş sözleşmesinin mutlaka sona erdirilmesi gerekmez. İş ilişkisinde ayırım yapılması halinde sözleşme devam ederken de bu tazminat talep edilebilir.

Sendikalar Kanunu 31. madde yalnızca sendikal tazminatın miktarını değil, aynı zamanda fesih halinde ve iş sözleşmesi devam ederken sendikal tazminatın ne şekilde talep edilebileceğini de düzenlemektedir. İşveren, işçinin feshi dışında, sendikal nedenlerle ayırım yaptığında, bu takdirde işçiye bir yıllık ücretinden az olmamak şartıyla sendikal tazminat ödemek zorundadır.

b) Yoksun kalınan haklar

İş Kanununun 5. maddesi uyarınca, ayrımcılığa maruz kalan işçi öngörülen tazminatın yanı sıra, mahrum kaldığı diğer haklarını da talep edebilir. Bunlara örnek olarak, farklı ücret uygulaması nedeniyle ortaya çıkan ücret ve ikramiye farkı, işçinin yararlandırılmadığı bir takım ücret ekleri, sosyal yardımlar sayılabilir.

c) Para cezası

²⁰ Yargıtay 9. HD., 18.2.2003, E. 13208, K. 1836, Çalışma ve Toplum, 2004/1, s. 172-173.

İş Kanununa göre ayırmacılık hallerine yalnızca tazminat ödenmesiyle yetinilmeyecek, ayrıca İş Kanunu madde 99/1 gereğince idari para cezası da söz konusu olacaktır. Ayırmacılık yasağına aykırı davranan işveren ve işveren vekiline, bu tür bir muameleye uğrayan her işçi için elli milyon lira para cezası ödeyecektir. Burada Romanlar açısından önemli olan bir diğer husus da, maddenin aynı zamanda işe alım sırasında meydana gelebilecek ayrımcı tutumları da cezalandırmış olmasıdır.

16-Avrupadaki Romanların sağlık konusunda sorunları var mı?

Avrupa Roman hakları Merkezinin konuya ilişkin bir raporuna göre²¹ sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda, Avrupa'da yaşayan Romanlar yaygın bir ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar. Romanların Avrupa ülkelerinde sağlık hizmetlerine ulaşma konusunda yaşadıkları sorunlar kabaca şu başlıklar altında meydana gelmektedir:

- Roman topluluklarının sağlık hizmetlerine fiziksel erişim konusunda sorunları bulunmaktadır;
- Sağlık sigortası hizmetlerinden yararlanmalarının önünde hukuki ve fiili engeller bulunmaktadır.
- Önleyici sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar;
- Sağlık hizmetlerini alırken ırkçı önyargıların kurbanı olmaktadır.

17-Romanların zorla kısırlaştırılması olayı nedir?

Çekoslovak hükümeti 1970'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar Roman kadınları programlı bir şekilde kısırlaştırmıştır. Çek ve Slovak devletlerinin ayrılmasından sonra da uygulamanın devam ettiği sanılmaktadır.

Sezaryen için imza atan kadınlara aynı anda kısırlaştırma için de imza atılmakta ve sezaryen sırasında kısırlaştırılma işlemi de

²¹ European Roma Rights Center, "Ambulance Not on The Way: The Disgrace of Health Care for Roma in Europe", 2006, p.15

gerçekleştirilmektedir²². Roman kadınların Çekçe ve Slovakçaya yeterince hâkim olmamaları ve/veya okuma yazma bilmemeleri nedeniyle çoğu zaman neyi imzaladıklarını bilmedikleri tespit edilmiştir. Bu insanlık dışı uygulama Roman hakları aktivistlerinin çabaları ve olayın uluslararası kamuoyunca duyulmasının ardından sonlandırılmıştır.

18-Türkiye’de Romanların sağlık hizmetleri konusunda sorunları nelerdir?

Türkiye’de yaşayan Romanlar da sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Romanların sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine erişim konusunda yaşadıkları sorunlar, kişisel belgelerin eksikliği ve ön yargılar nedeniyle oldukça vahim boyutlara ulaşmaktadır. Göçebe Romanların "yeşil karttan" yararlanmaları mümkün değildir. Roman hastaların tedavi edilmesi konusunda isteksizlik gösterildiği, kimi zaman hastaneler ve sağlık ocaklarına gelen Romanların tedavisinin reddedildiği veya doktorların baştan savma tavırlar sergilediği ifade edilmektedir²³.

19-Sağlık hakkı, uluslararası hukukta nasıl düzenlenmektedir?

Sağlık hakkı bir dizi uluslar arası sözleşmede güvence altına alınmıştır. Bu hakka ilişkin en kapsamlı açıklama Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinde²⁴ bulunabilir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu Sözleşmenin 12. maddesine göre:

"1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin erişilebilir en yüksek bedensel ve ruhsal sağlık standartlarından yararlanma hakkını tanır. .

²²

http://www.abhaber.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1397:roman-kadınlara-zorla-kisirlastirma&catid=211:arsiv (08.03.2013)

²³ Adrian Marsh, "Eşitsiz Vatandaşlık: Türkiye Çingenelerinin Karşılaştığı Hak İhlalleri", "Biz Buradayız:Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı uygulamalar ve Hak Mücadelesi, s. 57

²⁴ <http://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>, (19.03.2013)

2. Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerce bu hakkı tam olarak gerçekleştirmek üzere yapılacak girişimler;

1. Ölü doğum oranı ve çocuk ölümlerinin azaltılması ve çocuğun sağlıklı gelişmesi için önlemler alınması;
2. Çevre ve endüstri sağlığının her bakımdan iyileştirilmesi;
3. Salgın ve yöresel hastalıklarla, meslek hastalıkları ve öteki hastalıkların önlenmesi, bakımı ve denetlenmesi;
4. Hastalık durumunda herkese tıbbi hizmet ve bakım sağlayacak koşulların yaratılması; için gerekli olan önlemleri içerir."

20-Sağlık hakkını, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel haklar Komitesi nasıl yorumlamaktadır?

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Sözleşmenin 12. maddesinde zikredilen sağlık hakkının " yalnızca zamanında sağlanan ve uygun sağlık bakımını değil, aynı zamanda güvenli ve içilebilir su kaynaklarına erişim ve yeterli sağlık koruma koşulları, güvenli yiyecek arzı, beslenme, konut, işle ilgili ve çevresel şartların sağlıklı olması, ve cinsel sağlık ile üreme sağlığı da dahil olma üzere sağlıkla ilgili eğitimlere erişim gibi sağlığın belirleyici etmenlerini içeren kapsayıcı bir hak olarak" yorumlamaktadır²⁵.

Yine Komiteye göre:

"Sağlık hakkı, her türlü biçim ve düzeyde, zaruri ve birbiriyle ilgili aşağıdaki unsurları içermektedir; bu unsurların, tam olarak uygulanması, belirli bir taraf Devletin bünyesi içindeki mevcut koşullara bağlı olacaktır:

(a)*Mevcudiyet*. Genel sağlık ve sağlık bakım tesislerinin, sağlıkla ilgili mal ve hizmetlerin ve ayrıca programların işleyişinin, taraf Devletin sınırları içerisinde mevcut olması gerekir. Bu tesis, mal ve hizmetlerin kesin niteliği taraf Devletlerin kalkınma düzeyi de dahil olmak üzere pek çok etmene bağlı olarak farklılıklar gösterecektir. Yalnız bunlar, güvenli ve içilebilir su kaynaklarına erişimi ve yeterli sağlık koruma

²⁵ 14 No'lu Genel Yorum, "Mümkün Olan En Yüksek Seviyede Sağlık Standartlarına Sahip Olma Hakkı", 12. madde, 20.Oturum, www.ihop.org.tr/dosya/ESKHK/ESKHKG14.doc, para 11.

koşullarını, hastane, klinikler ve diğer sağlık yapılarını, ülke koşullara göre rekabet edebilir maaş alan uzman sağlık personeli ve diğer profesyonel personelleri ve Dünya Sağlık Örgütünün Temel İlaçlar Eylem Programında tanımlanan temel ilaçları içermektedir;

(b)*Erişilebilirlik*. Sağlık tesisleri, mal ve hizmetlerinin taraf Devletlerin yargı yetkisi dahilinde, ayrımcılık olmaksızın herkesin erişimine açık olması gerekmektedir. Erişilebilirliğin birbiriyle kesişen dört boyutu bulunmaktadır:

Ayrımcılık olmaması: sağlık tesisleri, mal ve hizmetleri yasaklanmış alanların hiçbirine dayalı ayrımcılık olmadan herkesin erişimine, ve özellikle de genel nüfusun en savunmasız veya dışına itilmiş kesimlerine hem hukuken hem fiilen açık olmalıdır;

Fiziksel erişim: sağlık tesisleri, mal ve hizmetleri toplumun tüm kesimlerinin ve özellikle de etnik azınlıklar ve yerel halklar, kadınlar, çocuklar, ergenler, yaşlılar, engelli kişiler ve HIV/AIDS'li kişiler gibi genel nüfusun en savunmasız veya dışına itilmiş kesimlerinin güvenli fiziksel erişimine açık olmalıdır. Erişilebilirlik, ayrıca, sağlık hizmetlerinin ve güvenli ve içilebilir su kaynakları ve yeterli sağlık koruma koşulları gibi sağlığın belirleyici etmenlerinin kırsal kesimlerde yaşayan kişiler dahil herkesin erişimine açık olması anlamına gelmektedir.

Ekonomik erişim (*karşılabilirlik*): sağlık tesisleri, mal ve hizmetleri herkesin ekonomik olarak karşılayabileceği şekilde olmalıdır. Sağlık bakım hizmetlerinin ve ayrıca sağlığın belirleyici etmenlerinin ücretlendirilmesi denklik ilkesine dayanmalı; ve böylelikle, kamu veya özel olsun bu hizmetlerin, toplumsal olarak dezavantajlı gruplar da dahil herkes tarafından karşılanabilir olması güvence altına alınmalıdır. Denklik ilkesi ise, daha yoksul hane halklarının, daha zengin hane halklarına kıyasla oransız bir şekilde sağlık harcamalarının yükü altına girmemelerini gerekli kılmaktadır;

Bilgiye erişim: sağlıkla ilgili konularda, bilgi ve fikir isteme, alma ve verme haklarını içerir. Ancak, bilgiye erişilebilirlik, mahremiyetin söz konusu olduğu kişisel sağlık verilerine sahip olma hakkını ihlal etmemelidir;

(c) *Kabul edilebilirlik*. Tüm sağlık tesisleri, mal ve hizmetleri tıp etiğine saygılı ve kültürel açıdan uygun olmalıdır; yani bireylerin, azınlıkların, halk ve toplulukların kültürlerine saygılı, toplumsal cinsiyete ve yaşam döngüsünün gerekliliklerine duyarlı olmalı, ve ayrıca mahremiyete saygı duyacak ve ilgili kişilerin sağlık durumunu iyileştirecek biçimde düzenlenmelidir.

(d) *Kalite*. Kültürel olarak kabul edilebilir olan sağlık tesisleri, mal ve hizmetleri aynı zamanda tıbben ve bilimsel olarak da uygun ve iyi kalitede olmalıdır. Bu, diğer şeyler bir yana, nitelikli sağlık personelini, bilimsel olarak onaylanan ve tarihi geçmemiş ilaç ve hastane ekipmanını, güvenli ve içilebilir içme suyunu ve yeterli sağlık koruma koşullarını gerekli kılmaktadır."²⁶

21-Avrupa'da Roman çocukların eğitim sisteminde uğradıkları ayrımcılık nasıl ortaya çıkmaktadır?

Çeşitli Avrupa ülkelerinde Roman çocuklara yönelik olarak değişik ayrımcı tutumlar söz konusu olabilmektedir. Eğitim sistemindeki ayrımcı uygulamaların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne kadar gelmesi nedeniyle, hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olduğumuz, en bilinen örnek Çek Cumhuriyeti'nde Roman çocukların maruz kaldıkları ayrımcı uygulamalardır.

Çek Cumhuriyetinde zeka özürlü çocuklar için özel okullar bulunmaktadır. Çek Cumhuriyetindeki Roman çocukların yarısı bu okullarda eğitim görmektedir. Uygulanan testleri geçmeyi başaran -ki testler kültürel olarak Roman çocukların kavrayamayacakları bir biçimde dizayn edilmiştir- Roman çocukları da, ancak Romanların yaygın olarak ikamet ettikleri yerlerdeki okullarda kayıt yaptırabilmektedirler. Yapılan araştırmalar, bu tür dışlayıcı uygulamaların Çek Cumhuriyetine komşu ülkelerde de geçerli olduğunu göstermektedir²⁷.

²⁶ 14 No'lu Genel Yorum, para 12.

²⁷ <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2945>, (11.04.2013)

22-Türkiye’de Roman çocukların eğitim sisteminde karşılaştıkları dezavantajlı ve ayrımcı faktörler nelerdir?

Türkiye’de, Çek Cumhuriyeti ve bazı Avrupa ülkelerindeki gibi, Roman çocukların zekâ özürllüleriyle aynı okullara gönderilmesi gibi sistematik bir durum söz konusu değildir. Bununla birlikte, bölgesel olarak, Devletin zekâ engelli çocukların ailelerine verdiği yardımı alabilmek adına çocukların bu gibi özel merkezlere gönderildiği örneklere rastlanmaktadır. Ancak işin genelinde, onları oldukça dezavantajlı duruma getiren ve ayrımcılığa maruz bırakan uygulamalar söz konusudur.

Türkiye’de eğitim parasız olmakla birlikte, kırtasiye, ders araç gereci, üniforma, ayakkabı, okul dönemi boyunca gerçekleştirilen projelere katılımın ve kayıt ücretlerinin getirdiği harcama yükü, Roman ailelerin karşılayabileceğinin çok üzerindedir.

Roman çocukların okullarda gerek öğretmenlerin ve gerekse öğrencilerin ön yargılı tutumlarına maruz kalmaları onların başarı şanslarını oldukça ciddi bir şekilde azaltmaktadır. Yine keza, bazı okul ve sınıflarda, öğrencilerin çoğunluğu Romanlardan oluşuyorsa, diğer çocukların sınıftan alınması suretiyle tecrit edilmiş okullar ve sınıflar ortaya çıkmaktadır²⁸.

Yine önyargılardan kaynaklı olarak Roman ve göçmen çocukların yoğun olarak bulunduğu bölgelerde her öğretmen görev almak istememektedir²⁹.

23-AİHM Roman çocukların eğitimde uğradıkları ayrımcılığı nasıl değerlendirmektedir?

Yukarıda sözünü ettiğimiz Çek eğitim sistemi AİHM önüne gelmiş ve AİHM, Roman çocukların zekâ özürllü çocuklarla birlikte eğitim görmesini öngören bu sistemin ayrımcı bir nitelikte olduğunu ve bu nedenle de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 14. maddesinin ihlal

²⁸ Adrian Marsh, a.g.e, s. 56

²⁹ <http://www.bianet.org/bianet/kategori/cocuk/55008/roman-cocuklarin-sorunlari-ve-oneriler>, (08.03.2013)

edildiği sonucuna ulaşmıştır³⁰. AİHM D.H ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti davasında kişilerin, eğitimde, etnik köken ve ırk temelinde bir ayrıma tabi tutulmasının Sözleşmenin ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir.

24-AİHM'ye göre ayrımcılığın ortaya çıkması için kasıt zorunlu bir unsur mudur?

AİHM'ye göre, kişilerin, makul ve objektif nedenler olmaksızın farklı farklı muamelelere tabi tutulması ayrımcılık yasağının ihlali anlamına gelmektedir³¹. Dolayısıyla da, Çek Cumhuriyetinde Roman çocukları farklı muameleye tabi tutan mevzuatının varlığı gibi bir durumda, ayrımcılıktan söz edebilmek için ayrıca bu yönde bir niyet ya da kasıt aranmasına gerek yoktur. Bu tür bir mevzuatın var olması kendi başına ayrımcılığın kaynağını oluşturmaktadır.

25-Doğrudan ayrımcılık ne demektir?

Doğrudan ayrımcılık ırksal ya da etnik köken ya da inançları, engellilik, cinsiyet, yaş ya da cinsel yönelim veya benzer nitelikteki herhangi bir diğer konuları nedeniyle bir kişi ya da grubun daha az lehinde ya da onlara zarar verici muamele olduğunda gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle doğrudan ayrımcılık belli kategoride olan kişilere, objektif ve makul bir sebep olmaksızın veya meşru bir amaç gözetmek veyahut da gözetilen amaçla yapılan muamele arasında orantılılık ilişkisi bulunmaksızın, farklı muamelede bulunmaktır³². Örneğin herhangi bir iş için "*engelliler başvuramaz*", veya sosyal bir olanak ya da tesisin kullanımını için "*yabancılara izin verilmez*", "*50 yaş ve yukarısı giremez*" gibi kurallar ve uygulamalar doğrudan ayrımcılık kapsamına girmektedir.

³⁰ Grand Chamber, Case of D.H and Others v. The Czech Republic, Application No. 57325/00

³¹ D.H and Others, para. 175

³² Bkz. The Prohibition of Discrimination under European Human Rights Law, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit D.3, February 2005, p.16

26-Dolaylı ayrımcılık ne demektir?

Dolaylı ayrımcılık bir koşul, bir ölçüt ya da bir uygulama görünüşte tarafsız olmasına karşın, yasal bir amaç tarafından nesnel olarak meşrulaştırılmaksızın, ırk ya da etnik köken ya da inanç, engellilik, cinsiyet, yaş ya da cinsel yönelime mensup kişiler için dezavantaj oluşturduğunda meydana gelir. *Dolaylı Ayrımcılık* üç farklı biçimde tezahür etmektedir:

(a) Görünüşte objektif bir düzenleme veya uygulama olmasına karşın, esas itibarıyla belli kategoride olan kişiler açısından dezavantajlı bir durumun, objektif ve makul bir biçimde haklılaştırılamaması halî;

(b) Genel bir düzenlemenin oransız bir biçimde belli kategoride olan kişilerin büyük bir kısmını etkilemesi, bu durumda ayrımcılık teşkil edebilmesi için objektif ve makul bir haklılaştırmasının olmaması gereklidir.

(c) Nihayet, genel bir düzenleme hazırlanırken, objektif ve makul bir haklılaştırma olmamasına karşın, belli bir birey veya kategoriye farklı muamelenin, genel kural için istisna öngörmeyerek, ihmal edilmiş olması durumudur. Başka bir ifadeyle, dezavantajlı bir birey için örneğin, özürlü veya dinsel yasaklamalar nedeniyle farklı ihtiyaçları ortaya çıkan bir birey için koruma sağlamanın ihmal edilmiş olması durumudur. Bu genel düzenleme ile ayrımcılık tam manasıyla haklılaştırılabilirse bile, genel kural içinde bu grupların dikkate alınmaması durumu bizzat ayrımcılık teşkil eder³³.

27-AİHM'ye göre ayrımcılık iddialarını kim ispatlamak durumundadır?

AİHM ayrımcılığa uğramama hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, bir ayrımcılık iddiası söz konusu olduğunda ispat kurallarının daha esnek bir şekilde uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Yine AİHM'ye göre, bir başvurunun, bir tedbir veya uygulamanın ayrımcı sonuçlarını bir karine olarak ortaya koyabildiği bir durumda, dolaylı ayrımcılık iddiasında bulunması halinde, ispat

³³ A.g.e., p.16.

yükü bu defa, söz konusu davranışın ayrımcı olmadığını göstermekle ödevli olan devletin üzerine geçmektedir³⁴.

28-Ayrımcılığa uğramama hakkından feragat edilebilir mi?

Bilindiği üzere bireyler belli haklarından feragat edebilirler. Mesela, kişi belli bir mala sahip olma yönündeki mülkiyet hakkından feragat edebilir. Ancak belli haklar vardır ki, bunlardan kişinin feragat etmesi mümkün değildir. Böyle bir feragatin hukuk sistemi bakımından bir sonuç doğurması mümkün değildir. İşte AİHM, Roman çocukların zeka özürlülerin eğitim gördüğü okullara kayıt edilmesini konu alan D.H ve diğerleri davasında çok önemli bir saptama daha yaparak, bireylerin ırk ayrımcılığına uğramama yönündeki haklarından feragat etmelerinin mümkün olmadığını ifade etmiştir³⁵. Dolayısıyla da, ırk ayrımcılığına yol açan bir uygulama konusunda mağdurların bir onayı varmış gibi görünse de, bu onların söz konusu uygulamayı dava etme haklarını elinden alamaz.

29-Irk ayrımcılığı konusu uluslararası hukukta nasıl düzenlenmiştir?

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Romanların maruz kaldıkları ırkçı ve ayrımcı uygulamalarla mücadelede kullanabilecekleri önemli bir enstrüman niteliğindedir. Bu Sözleşmenin 2. maddesine göre, “ ‘ırk ayrımcılığı’ terimi, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih³⁶” anlamına gelmektedir.

Bu Sözleşme, hukuk önünde eşitlik hakkını, medeni ve siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan eşit bir şekilde yararlanılmasını güvence altına almaktadır. Sözleşme hem yurttaşları

³⁴ Nachova and Others v. Bulgaria, 43577/98 and 43579/9, para 80.

³⁵ D.H and Others, para. 139, 202, 204.

³⁶ <http://www.todaie.gov.tr/ihadm.php?Baslik=43>, (12.08.2013)

ve hem de yurttaş olmayanları kapsamı içerisine almaktadır. Sözleşmeye göre, Sözleşmeci devletler; ırk üstünlüğü veya ırkçı nefrete dayalı fikirlerin yayılmasını önlemek, değişik ırklara karşı ön yargılı yaklaşımlarla mücadele etmek ve hoş görüyü geliştirmek için çaba göstermek durumundadırlar³⁷.

30-İrk ayrımcılığı konusunda Romanlara özgü düzenlemeler mevcut mudur?

İrkçilik genel bir sorun olmakla birlikte, Romanlar bu sorundan en fazla muzdarip olan grupların başında gelmektedir. Bu nedenle de, uluslararası yapılar Romanlara ilişkin özel bir duyarlılık geliştirmeye başlamışlardır. Örneğin, Her Türlü İrk Ayrımcılığını Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslar arası Sözleşmenin denetim organı olan İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi tavsiye ve kararlarında, Romanlardan özel olarak bahsetmektedir.

Komite, Ceza adalet sisteminin yönetiminde ve işleyişinde ırk ayrımcılığının önlenmesine dair Genel Tavsiyesinde³⁸ (XXXI) "Dünyadaki tüm ülkelerde ceza adalet sisteminin yönetiminde ve işleyişinde ırksal ya da etnik gruplara mensup kişilerin ve özellikle göçmenler, mülteciler, sığınmacılar ve vatansız kişiler dahil, vatandaş olmayanların, **ROMAN/ ÇİNGENELER**, yerli halkların, yerinden edilmiş nüfus gruplarının, soyları nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan kişilerin ve yanı sıra dışlama ve marjinalleştirmeye açık, toplumla bütünleştirilmeyen diğer savunmasız grupların maruz kalabilecekleri her türlü ayrımcılıkla mücadele etmeye ve ırkları ve cinsiyetleri ya da yaşları nedeniyle çoklu ayrımcılığa karşı daha hassas olan bu gruplara mensup kadınların ve çocukların durumuna özel olarak dikkat etmeye *kararlı olarak*" dedikten sonra, Sözleşmeye Taraf devletlere aşağıdaki tavsiyelerde bulunmuştur:

"1. Taraf Devletler, ırk ayrımcılığının şu muhtemel göstergelerine özel dikkat göstermelidir:

³⁷ European Roma Rights Center, "Roman/Çingene Aktivistler için Bir Rehber", 2006, s. 61

³⁸ www.ihop.org.tr/dosya/irk/31.doc, (12.08.2013)

(a) Saldırı ve diğer suçlardan, özellikle bu suçların polis görevlileri ve diğer Devlet görevlileri tarafından işlenmesi halinde mağdur olan kişiler arasında Sözleşmenin Önsözünde son paragrafta bahsedilen grupla mensup kişilerin sayısı ve oranı;

(b) Ülkede ırk ayrımcılığı eylemlerine ilişkin olarak yapılan şikâyetlerin, kovuşturma ve mahkûmiyetlerin olmaması ya da sayıca az olması. Bu tür bir istatistik, bazı taraf Devletlerin kanaatlerinin aksine, mutlaka olumlu görülmemelidir; mağdurların hakları konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığını ya da toplumsal engelleme veya misillemeden korktuklarını, ya da kaynakları sınırlı olan mağdurların adli sürecin maliyet ve karmaşıklığından korktuğunu, ya da polis ve yargısal yetkililere karşı güvensizliğin hakim olduğunu, ya da yetkililerin ırkçılık içeren suçlara ilişkin olarak yeterince dikkatli ya da farkında olmadıklarını gösterebilir.

(c) Kolluk görevlilerinin ve yasayı uygulamakla görevli diğer yetkililerin Sözleşmenin Önsözünün son paragrafında belirtilen gruplara mensup kişilere yönelik davranışları hakkında yeterli bilgi olmaması ya da hiç bilgi olmaması;

(d) Bu gruplara mensup kişilere atf edilen suç oranının karşılaştırmalı olarak daha yüksek olması, özellikle küçük sokak suçları ile uyuşturucu ve fuhuşa yönelik suçların bu gruplara atfedilmesinin daha yüksek olması, bu tür kişilerin topluma entegre edilmemesinin ya da toplumdan dışlanmasının göstergeleri olarak görülebilir;

(e) Hapishanelerde ve tecrit merkezleri, ceza kurumları, psikiyatrik kurumlar ya da havaalanlarının gözetim yerleri dahil olmak üzere önleyici gözetim yerlerinde tutulan kişiler arasında bu gruplara mensup kişilerin sayısı ve oranı;

(f) Mahkemelerin bu gruplara mensup kişilere karşı daha ağır ya da uygunsuz cezalar vermesi;

(g) Bu gruplara mensup kişilerin polis teşkilatında, yargıç ve jüri üyeleri dahil olmak üzere adalet sisteminde ve diğer yasa uygulayıcı kurumlarda yetersiz temsil edilmesi.

2. Taraf Devletler, bu olgusal göstergelerin iyi bilinmesi ve kullanılabilmesi için, güvene dayalı gizlilik, kişisel bilgilerin saklı tutulması ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin standartlara saygı göstererek, polis, yargı ve hapishane yetkililerinden düzenli ve kamuya açık olarak bilgi toplamaya girişmelidir.

3. Özellikle, taraf Devletler, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı eylemlerine dair şikâyet, kovuşturma ve mahkûmiyet kararlarının yanı sıra mağdurlara tazminat ödenmesi kararları, bu tür suçların faillerinin bu tazminatları ödeyip ödemediği ya da tazminatların kamu kaynaklarından Devlet tazminat planları dahilinde ödenip ödenmediği konusunda kapsayıcı istatistik ya da diğer bilgilere erişebilmelidir."

31-Romanlara yönelik ırkçılık ve ayrımcılığın önlenmesi için ne gibi düzenlemeler yapılmalıdır?

İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonunun konuya ilişkin tavsiye kararlarını³⁹ da göz önüne alarak, Türkiye'nin Romanlara yönelik ırkçı ve ayrımcı uygulamalara son vermek için aşağıdaki adımları atması gerektiğini belirtebiliriz:

- Türkiye Türkiye'deki azınlıkların sadece Lozan antlaşmasında belirtilenlerden ibaret olduğunu söylemekte, böylece Romanların da içinde bulunduğu pek çok diğer azınlığı tanımamaktadır. Bu tutum değiştirilmeli ve bu çerçevede Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme imzalanmalı ve onaylanmalıdır.
- Diğer azınlıkları olduğu gibi, Romanları da, nefret suçlarına karşı korumak için bir "Nefret suçları yasası" çıkarılmalıdır.
- Kamu görevlilerinin görevlerini icra ettikleri sırada yaptıkları he türlü ırkçı ve ayrımcı uygulama kanunsuz addedilmeli ve cezalandırılmalıdır.

³⁹ http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/3-general_themes/1-policy_recommendations/recommendation_n3/recommendation%20n_3%20turc%20cri98-29.pdf, (16.03.2013)

- Gerek yazılı ve gerekse görsel medyada görev yapanların ön yargıları kışkırtmamaları ve bilhassa Roman bireylerin karışıklıkları olayları tüm Roman toplumunu itham edecek şekilde iletmekten kaçınmaları konusunda duyarlı olmaları sağlanmalıdır. Medyanın bu konuda bir öz denetim geliştirmesi teşvik edilmeli, ayrıca medyayı denetleyen organlarda bu konuda gerekli hassasiyeti göstermelidir.
- Tüm okulların ders müfredatları kapsamında Romanların tarihi ve kültürü konusunda bilgi verilmeli ve bu konuda öğretmenler eğitilmelidir.
- Güvenlik güçleri ırkçılık ve ayrımcılık karşıtı bir eğitimden geçirilmeli, ırkçı ve ayrımcı uygulamaları fark edecek/tanıyacak bir düzeye getirilmelidir.
- Romanlara yönelik her türlü ırkçı ve ayrımcı, sözlü ve fiili saldırının avukat yardımı alarak ve bu konuda adli yardım fonlarının kullanılması sağlanarak etkin hukuki takibini yapılması sağlanmalıdır.

32-Gezgin Romanların istedikleri yere yerleşmeleri konusunda uluslararası hukuk ne demektedir?

İngiltere'ye karşı açılan iki davada gezgin Romanların karavanlarını diledikleri yere park edip edemeyecekleri tartışılmıştır. İngiliz makamların karavanlarını diledikleri yere park etmesine izin vermedikleri iki Roman, bu uygulamanın özel hayat ve aile hayatlarına müdahale teşkil ettiğinden bahisle davalarını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne taşımışlardır. Bu davalar Buckley/İngiltere⁴⁰ ve Chapman/İngiltere⁴¹ davalarıdır.

AİHM her iki davada da, Sözleşmenin, özel hayat ve aile hayatına saygı yükümlülüğünü düzenleyen, 8. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır. AİHM bu kararlara ulaşırken, Romanların yerleşme istemlerinin kent planlamasına uygun olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Karara ulaşırken, kamu yararı ile Romanların çıkarları

⁴⁰ Buckley v. United Kingdom, 23/1995/529/615

⁴¹ Chapman v. United Kingdom, 27238/95

arasındaki dengede genel kamu yararına daha fazla ağırlık vermiştir. Bu kararlar Romanların aleyhine sonuçlanmış gibi görünse de, kararlara ulaşılrken kullanılan mantık ve argümanlar oldukça zihin açıcı niteliktedir.

Örneğin Chapman kararında AİHM şu argümanları dile getirmiştir: “Geleneksel yaşam biçimine sahip bir azınlık üyesi olmak çevre gibi bütün topluma ait malları korumak amacıyla çıkarılan genel yasalardan bağışıklık sağlamaz ancak bu yasaların uygulanması üzerinde etkili olabilir...Bir azınlık olarak içinde buldukları savunmasız durum nedeniyle hem düzenleyici çerçeve plan da ve hem de somut vakalarda kararlar alırken Çingenelerin gereksinmelerine ve değişik yaşam biçimlerine özel bir dikkat gösterilmelidir. Bu bakımdan, 8. madde taraf devletlere Çingene yaşam biçiminin kolaylaştırılması amacıyla pozitif bir yükümlülük getirir.”⁴²

33-Chapman kararı Romanların yerleşim hakkı bakımından ne anlama gelmektedir?

Chapman kararı iki yeni unsur içermektedir⁴³:

İlk olarak, AİHM bu kararıyla, Romanların çoğunluğun yaşam biçiminden farklı bir yaşam biçimine sahip olduklarını ve farklı gereksinimleri bulunduğunu kabul etmiş ve devletlerin bu konuyu dikkate almalarını, kent planlamalarını buna göre yapmalarını istemiştir.

Chapman kararıyla AİHM ayrıca, devletlerin, Romanların değişik yaşam biçimlerini korumak amacıyla gerekli önlemleri almalarını öngörmüştür. Bu konuda devletlere 8. madde çerçevesinde bir pozitif yükümlülük getirmiştir. Yani AİHM'ye göre, devletlerin, bireylerin konutuna, aile ve özel yaşamına müdahale etmemek dışında bir de bunları korumak yükümlülüğü vardır.

⁴² Chapman, para. 96

⁴³ Rıza Türmen, "Romanlar AİHM'de", Radikal 2, 5.11.2006.

34-Sulukule problemi nedir?

Yaklaşık 3000 Romanın yaşadığı Sulukule'ye yönelik olarak Fatih Belediyesi'nce, 5366 sayılı yasa temelinde hazırlanan kentsel yenileme projesi, 7 Kasım 2007 tarihinde Yenileme Kurulu'nca onaylanarak uygulamaya sokulmuştur. Proje, Sulukule'de yaşayan Romanların, bölgenin yaklaşık 40 km uzağındaki Taşoluk'taki toplu konutlara naklini öngörmektedir. Gerçi proje kapsamında Romanlara, Sulukule'de inşa edilecek yeni konutlardan edinme hakkı tanınmıştır ancak maddi nedenlerle Sulukule halkından çok azının bu olanaktan faydalanabileceği belirtilmektedir. Proje kapsamında Sulukule'de inşa edilecek lüks konutların rant spekülasyonu başlattığı bilinmektedir. Sonuçta Romanlar, 1000 yıldır yaşadıkları Sulukule'yi terk etme tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır⁴⁴.

35-Sulukule'deki yerleşim yerlerinin yıkılmasına gerekçe olarak gösterilen 5366 sayılı Kanun Anayasaya uygun mudur?

Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Birliği İstanbul Şubesinin de belirttiği üzere, Sulukule'nin yıkılmasına gerekçe olarak gösterilen 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilerek Korunması Hakkında Kanun Anayasaya aykırı hükümler içermektedir⁴⁵. Şöyle ki;

“- Yasanın İkinci Maddesinin Dördüncü paragrafının son cümlesi "Buna göre kamulaştırma ve uygulama yapılır" cümlesindeki kamulaştırmanın yapılabileceğini ve bu durumda kamulaştırma kararının bir proje ile alınmış olduğunu ortaya koymaktadır ki bu durum Anayasanın 46. maddesine aykırıdır.

- Yasanın Dördüncü maddesindeki ikinci paragrafında getirilen düzenleme ile Kamulaştırma işlemleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 3. maddesinin ikinci fıkrasındaki iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlı kamulaştırma sayılacağı yönündeki

⁴⁴ <http://www.mimarizm.com/kentintozu/Makale.aspx?id=338&sid=328>, (01.09.2013)

⁴⁵ TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesinin, Kültür Bakanlığına karşı 25.02.2008 tarihinde Danıştayda açtığı idari dava dilekçesi.

düzenlemesi yine Anayasamızın 35. maddesi, 46. maddesi ve 5. maddesine aykırıdır.

- Yasanın dördüncü maddesi hazine arazilerinin konut veya iş alanı olarak değerlendirilerek proje ile satılabileceği hükmünü getirmiş olup bu düzenleme Anayasaya aykırıdır.
- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun sit alanlarında uygulanacak olmasına karşın, "Koruma Planları"na hiç değinmeyerek yalnızca "Yenileme projeleri"nden söz etmektedir.
- Hukukumuzda, doğal ve kültürel varlıkların korunması ile ilgili yasa 2863 sayılı yasadır. Sit alanlarında yapılacak her türlü uygulama temelde bu yasaya uymak zorundadır. Ancak, 5366 sayılı yasa koruma ile ilgili hiçbir hüküm taşımayan yanı sıra, 7. maddesinde yer alan : "...diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz" ibaresi ile de 2863 sayılı yasanın "koruma" dan yana kural ve sınırlamalarını aşmayı amaçlamıştır. 2863 sayılı Koruma Yasası'nın yok sayıldığı böylesi bir uygulama sonucunda, 5366 sayılı yasa ile "yenileme alanları"nda koruma sağlamak mümkün değildir. Bu nedenle, 5366 sayılı yasanın 7. maddesi korumayı olanaksız kılan bu özelliğiyle Anayasa'nın 63. Maddesine açıkça aykırıdır."

36-Sulukule'deki yerleşim yerlerinin yıkılmasına gerekçe olarak gösterilen uygulama yönetmeliği, İdare Hukuku açısından nasıl değerlendirilmelidir?

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun 3. maddesinin son paragrafında "Yenileme projeleri, uygulama alanı içerisinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların imar mevzuatında öngörülen projelerinden oluşur" denilmektedir.

Burada İmar Kanunu'nun 22. maddesindeki ve İmar Kanunu gereğince çıkartılmış yönetmeliklerdeki tanımlanan projeleri tanımlamaktadır. Bu nedenle 5366 sayılı yasaya göre çıkartılmış bulunan 14.12.2005 tarihli ve 26023 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği bir üst genel düzenleyici işleme aykırı olması nedeniyle iptali gerekmektedir.

2012 yılında İstanbul 4.İdare Mahkemesi, Sulukule projelerinde kamu yararı bulunmadığı gerekçesiyle iptal kararı varmıştır. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi ve Sulukule Roman Derneği'nin projelere ilişkin açmış olduğu üç ayrı dava, sırayla başvuruçular lehine sonuçlanmaktadır. İptal kararı verilmesi bir yana, tepkiyle karşılanan projelerden sonra 2009 yılında polis eşliğinde başlayan yıkımlardan sonra açılan davalarda yürütmenin durdurulması kararlarının verilmemiş olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır⁴⁶.

37-Zorunlu tahliye uygulaması, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne uygun mudur?

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin (ESKHS) 11. Maddesinin 1. fıkrasında "Bu Sözleşmeye Taraf olan Devletler herkesin, kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkını tanır. Bu standart; yeterli beslenmeyi, giyinmeyi, barınmayı ve yaşama koşullarının sürekli olarak geliştirilmesini de içerir. Taraf Devletler bu hakkın gerçekleştirilmesini sağlamak için, kendi serbest iradelerine dayalı uluslararası işbirliğinin esas olduğunu kabul ederek, uygun tedbirleri alırlar"⁴⁷ denmektedir. Görüldüğü üzere zorunlu tahliye uygulaması bu maddeye aykırılık teşkil etmektedir.

⁴⁶ <http://www.mimarist.org/odadan/2203-sulukule-projelerine-iptal-karari.html>, (01.09.2013)

⁴⁷ Türkiye, bu Sözleşmeyi 23 Aralık 2003 tarihinde onaylamıştır.

38-Zorunlu tahliye uygulaması, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından nasıl değerlendirilmektedir?

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (ESKHK), 7. Numaralı Genel Yorumunda "zorunlu tahliyelerin Sözleşme'nin gerekliliklerini prima facie ihlal ettiğini" belirtmektedir⁴⁸. 7. Numaralı Genel Yorum da zorunlu tahliyeler "kişilerin, ailelerin ve/veya toplulukların; uygun yasal veya diğer koruma biçimleri olmaksızın veya bunların uygulanması imkânı olmaksızın, yaşadıkları evlerden ve/veya topraklardan kendi rızalarına rağmen çıkarılmaları" olarak tanımlanmaktadır. Komite aynı Yorumun 16. Paragrafında şunları ifade etmektedir: "Tahliyeler sonucunda bireyler evsiz kalmamalı veya başka insan haklarının ihlal edileceği bir durumda bırakılmamalıdır. Söz konusu durumdan etkilenenlerin kendilerini koruma imkanı olmadığına, Devlet Tarafı, elindeki kaynakları azami düzeyde kullanarak durumun gerektirdiği şekilde yeterli alternatif barınma imkanı sağlanması, başka bir yere yerleştirme veya verimli toprağa erişim imkanı sağlanması gibi tüm gerekli önlemlerin alınmasını güvence altına almalıdır."

Yine aynı yorumun 15. paragrafında, Komite zorunlu tahliyelerle ilgili bir dizi usule dair koruma önlemi tavsiye etmiştir. Komiteye göre: "(a) Durumdan etkilenen kişilere etkin bir şekilde danışılması; (b) Durumdan etkilenen tüm kişilere, öngörülen tahliye tarihinden önce, yeterli ve makul bir mühlet verilmesi; (c) Durumdan etkilenen tüm kişilere, öngörülen tahliyelerle ilgili makul süre içerisinde bilgi verilmesi ve geçerli olduğu durumlarda, söz konusu arazinin ya da meskenlerin hangi alternatif amaç için kullanılacağı hakkında bilgi verilmesi; (d) Özellikle grup halinde insanlar söz konusu olduğu durumlarda, tahliyenin gerçekleştirilmesi sırasında hükümet yetkililerinin veya temsilcilerinin hazır bulunması; (e) Tahliye eylemini yerine getiren tüm kişilerin kimliklerinin usulüne uygun şekilde, tam olarak açıklanması; (f) Durumdan etkilenen kişilerin izin vermediği durumda, tahliyelerin özellikle kötü hava koşullarında ya da gece saatlerinde gerçekleştirilmemesi; (g) Yasal yollara başvurma imkânının mevcut olması ve (h) Mahkemelerden tazminat talep etmek

⁴⁸ "7. Numaralı Genel Tavsiye (1997), Yeterli Barınma Hakkı (Sözleşme'nin 11. Maddesinin 1 Fıkrası): Zorunlu Tahliyeler"; BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 20 Mayıs 1997, BM belgesi E/1998/22, IV

için hukuki desteğe ihtiyaç duyan kişilere, mümkün olduğu durumlarda, bu desteğin sağlanması.”

39-Zorunlu tahliye uygulaması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bakımından nasıl değerlendirilmelidir?

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özel hayat ve konut dokunulmazlığını düzenleyen 8. maddesi ve yine Sözleşmeye Ek 1 Nolu Protokolün 1. maddesi zorunlu tahliyeler bakımından incelenmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesinin 1. fıkrasında "Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir" denmektedir. Sözleşmenin ilgili maddesini yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre, 8. Maddede sağlanan korumanın, diğer şeylerin yanı sıra şu hakları da güvence altına almaktadır: İlgili kararlara erişim hakkı⁴⁹, oturma hakkı⁵⁰ ve çıkarılmama ile tahliye edilmeme hakkı; bu temelde bu güvenceler, mülkiyetin yasalar temelinde güvence altına alınması ilkesiyle yakından ilişkilidir⁵¹. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, değişik kararlarında, Sözleşmenin 8. Maddesinin sadece hakları ihlal etmemem anlamında bir "negatif yükümlülüğü" değil, fakat aynı zamanda maddede belirtilen haklardan yararlanılmasını güvence altına alma yönünde "pozitif yükümlülükler" getirdiğini de ifade etmiştir⁵².

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. nolu Protokol'ünün 1. Maddesi'nde güvence altına alınan "bir kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı", barınma haklarının da güvence altına alınması anlamına gelmektedir⁵³. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, köy boşaltma uygulamaları çerçevesinde Türkiye'ye karşı açılan bir diz davada da belirttiği üzere, zorunlu tahliye uygulaması ve bunu müteakip meydana gelen kötü barınma koşulları, bazı durumlarda, Sözleşme'nin 3. Maddesi'nde

⁴⁹ Wiggin v. UK, No. 7456/76.

⁵⁰ Wiggin v. UK, No. 7456/76.

⁵¹ Cyprus v. Turkey, 2578/94

⁵² Costello-Roberts v. United Kingdom, 13134/87

⁵³ Öner Yıldız v. Turkey, 48939/99.

düzenlenen, insanlık dışı veya onur kırıcı davranış yasağını ihlal edebilir⁵⁴.

40-Zorunlu tahliyelere Birleşmiş Milletler'in yaklaşımı nedir?

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, zorunlu tahliye uygulamasının insan haklarının, özellikle de barınma hakkının aşikâr bir şekilde ihlal edilmesi anlamına geldiğini belirtmektedir⁵⁵. Buna ek olarak Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması için BM Alt Komisyonu da şunu belirtmiştir⁵⁶: “Zorunlu tahliye uygulaması geniş bir dizi insan hakkının aşikâr bir şekilde ihlal edilmesi anlamına gelmektedir, özellikle de yeterli barınma hakkı, kişinin bulunduğu yerde kalma hakkı, serbest dolaşım hakkı, mahremiyet hakkı, mülkiyet hakkı, yeterli yaşam standartlarına sahip olma hakkı, konut güvenliği hakkı, kişisel güvenlik hakkı ve mülkte yasal ikamet hakkı ve eşit muamele hakkı...”⁵⁷.

41-Avrupa Birliği'nin zorunlu tahliyelere ilişkin tutumu nedir?

İrk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin 2000/43 Sayılı Konsey Direktifi uyarınca; barınma alanında ayrımcılığın yasaklanması ve kurbanların haklarının korunması için yasal çözümlere başvurmalarını sağlayacak etkili hukuki imkânların sağlanması, Avrupa Birliği'ne katılım doğrultusunda yürütülen çalışmalar kapsamında Türkiye'nin bir yükümlülüğüdür. Yükümlülüğe uymak ise, Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusunda bulunan bir ülkeden beklenir.

42-Dom nedir? Domlar kimlerdir?

Tahmini sayıları 2,2 milyon civarında olan⁵⁸, büyük bölümü Türkiye, İran, Irak ve Mısır olmak üzere Orta Doğu ülkeleri ve Kuzey

⁵⁴ *Menteş and others v. Turkey*, eri, 58/1996/677/867.

⁵⁵ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu. 1993/77 Numaralı Karar, 1. Paragraf.

⁵⁶ Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması için BM Alt Komisyonu.

⁵⁷ Bu konuda bkz. Avrupa Roman Hakları Merkezi ve bazı diğer sivil toplum kuruluşlarının, Recep Tayyip Erdoğan'a Gönderdikleri 14 Eylül 2006 tarihli mektupları. www.minorityrights.org/download.php?id=435, (01.09.2013)

⁵⁸ <http://www.domresearchcenter.com/population/popchart.html>, (01.09.2013)

Afrika'da yaşayan, Hindistan kökenli, Dom Çingeneri olarak da adlandırılan, Roman halklarının bir alt grubunu oluşturan ve Hint-Avrupa dil ailesinden Domari dilini konuşan Roman grubuna verilen addır. Hindistan yarımadasından en erken ayrılan gruplardan biri olduğu düşünülen Domlar, 6.yy başlarında Hindistan, Pakistan ve İran üzerinden tüm orta Doğu'ya yayılmışlardır⁵⁹. Türkiye'deki sayıları 500.000 olarak verilmektedir⁶⁰.

43-Domlar Türkiye'de nerelerde bulunmaktadır? Dom STK'lar var mıdır?

Domlar, Türkiye'de özellikle Hakkari, Diyarbakır ve Hatay illerinde yaşamaktadır. Diyarbakır'da Diyarbakır Domlar ve Romanlar Gençlik Spor Kulübü Kültür ve Dayanışma Derneği⁶¹, Hatay'da ise Dom Kabilesi Kültürünü Araştırma Geliştirme Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Derneği⁶² faaliyetlerini sürdürmektedir.

44-Lom nedir? Lomlar kimlerdir?

Poşa, Boşa veya Kafkas Çingeneri olarak da adlandırılan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Türkiye'de yaşayan, Hindistan kökenli, Hint-Avrupa dil ailesinde Lomavren veya Lomca olarak bilinen ve içinde yoğunlukla Ermenice kelime kullanıldığı dili konuşan Roman grubuna verilen addır. Hindistan'dan 11.yy'da ayrıldıkları düşünülmektedir⁶³. Toplam sayılarının Türkiye'deki Lomların nüfusuna ilişkin bir araştırma bulunmamaktadır.

⁵⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Domlar>, http://en.wikipedia.org/wiki/Dom_people (01.09.2013)

⁶⁰ Ian hancock, On Romani Origins and Identity, http://www.radoc.net/radoc.php?doc=art_b_history_origins&lang=en&articles=true, (01.09.2013)

⁶¹ <http://www.gazetediyarbakir.com/haber-3772-Domlar-ve-romanlar-derneklesti.html>, (01.09.2013)

⁶² <http://www.haberler.com/dom-lar-dernek-catisi-altinda-bir-araya-geldi-haberi/>, (01.09.2013)

⁶³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Lomlar>, http://en.wikipedia.org/wiki/Lom_people, (01.09.2013)

45-Lomlar Türkiye’de nerelerde bulunmaktadır? Lom STK’lar var mıdır?

Lomlar Türkiye içinde Artvin başta olmak üzere Bayburt⁶⁴, Erzincan, Erzurum, Sivas ve Ardahan illerinde yaşamaktadırlar. Artvin’de Lomder Kültürel Araştırma ve Dayanışma Derneği faaliyetlerini sürdürmektedir⁶⁵. Lomder, kuruluş amacını “kaybolmaya yüz tutmuş kültürleri incelemek, eski gelenek ve görenekleri gelecek kuşaklara aktarmak, bu kültürlerin manilerini, türkülerini, atasözlerini, dualarını, beddualarını derlemek, kayıt altına almak, kültürel ve sanatsal faaliyetler düzenleyerek katılım sağlamak ve farkındalığı artırmak” olarak ifade etmektedir.

46-Abdal nedir? Abdallar kimlerdir?

Batı ve Orta Anadolu’da yaşayan, özellikle düğünlerde yaptıkları müzikle hayat kazanan, bu nedenle göçebe, Kuzey Hindistan’da, özellikle Bihar ve Gucerat bölgelerinde yaşayan ve grupla beraber mensup oldukları kasta da ismini veren müslüman Abdallarla bağlantılı olduğu düşünülen, Türkiye’de Alevi inancını benimsemiş Roman grubuna verilen addır. Türkçe konuşmakla beraber, dille sıklıkla Farsça ve Kürtçe kelimeler de kullanılır⁶⁶. Kürtler, Abdallara “gavanda” biçiminde atıfta bulunur⁶⁷.

47-Abdallar Türkiye’de nerelerde bulunmaktadır? Abdal STK’ları var mıdır?

Türkiye’deki Abdallar’a göre, kökenleri İran ve Horasan bölgesine dayanır. Türkiye’de özellikle Gaziantep, Ankara-Bala, Keskin ve Kırşehir illerinde yaşamaktadırlar. 2013 yılında aramızdan ayrılan

⁶⁴ <http://www.bayburtmedya.com/index.php/bmeksenim/73-bayburt-medya/videos/video/283-posalar-bileklerinin-hakkyyla-kazanmak-istiyorlar>, (01.09.2013)

⁶⁵ www.lomder.com, (01.09.2013)

⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Abdal_of_Turkey, (01.09.2013)

⁶⁷ Abdal by Peter Alford Andrews pages 435 to 438 in Ethnic groups in the Republic of Turkey / compiled and edited by Peter Alford Andrews, with the assistance of Rüdiger Benninghaus (Wiesbaden : Dr. Ludwig Reichert, 1989) ISBN 3-88226-418-7

büyük ozan Neşet Ertaş, Abdal geleneğinin son büyük temsilcilerindendi⁶⁸.

48-“Roman katılımının On Yılı” ne demektir?

Roman Katılımı'nın On Yılı (Decade of Roma Inclusion) 8 Orta ve Güneydoğu Avrupa ülkesinin Romanların sosyoekonomik durumu ve bölgede sosyal olarak azınlık kapsamına alınması için kurulmuş bir organizasyondur. 2013 itibariyle 12 Avrupa ülkesi projeye katılmaktadır. Girişim 2005 yılında başlatılmıştır. Bu, Avrupa Romanların yaşam seviyesini arttırmak için oluşturulan ilk çok uluslu projedir⁶⁹.

Bu projede yer alan ülkeler Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Makedonya, Karadağ, Romanya, Sırbistan, Slovakya ve İspanya'dır.

2005'de, yukarıdaki hükümetler uçurumu kapatacaklarını, Roman ve Roman olmayan halk arasında eşit imkânlar oluşturacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yoksulluk ve Romanların dışlanmışlıklarını da çözeceklerini belirterek, 2005-2015 yıllarını kapsayan bir strateji hazırlamışlardır.

49-Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) nedir?

Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi'ne üye bütün ülkelerde, ırkçılık, ayrımcılık, Yahudi düşmanlığı ve hoşgörüsüzlükle mücadele etmeye öncülük etmek ve bunlara karşı yasal ve siyasal korumayı güçlendirmek için çalışmalar yürüten bir kuruluştur. Komisyon bu çerçevede mevcut ulusal ve uluslararası önlemlerin etkinliğini değerlendirmekte ve bunların güçlendirilmesi için öneriler sunmaktadır. Komisyonun çalışma alanları arasında ırkçılık, yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük, anti semitizm ile mücadele etmek yer almaktadır⁷⁰.

⁶⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Abdal_of_Turkey, (01.09.2013)

⁶⁹ <http://www.romadecade.org/about-the-decade-decade-in-brief>, (01.09.2013)

⁷⁰ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp, (01.09.2013)

50-Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)'nin Roman hakları konusundaki tavsiyeleri nelerdir?

ECRI, Romanlarla ilgili olarak Avrupa Konseyi üyesi ülkelere, 1998 yılında, şunları yapmalarını tavsiye etmiştir:

- Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele alanında konuya ilişkin uluslararası belgeleri, özellikle, Milli Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme'yi ve Bölge veya Azınlık Dilleri hakkında Avrupa Şartı'nı imzalamak ve onaylamak,
- Muhtelif Roman/Çingene topluluklarıyla ilgili olarak resmi dilde kullanılan ismin, ilgili topluluğun tanınmak istediği isim olmasını sağlamak,
- Romanlar/Çingeneleri mağdur eden ırkçılık ve hoşgörüsüzlük tezahürlerini göz önünde tutarak, ulusal ceza hukuku, idari hukuk ve medeni hukukta ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğe açıkça ve doğrudan doğruya karşı çıkan hükümlerin yer alması için gerekli tedbirlerin alınmasını isteyen 1 Nolu ECRI Genel Politika Tavsiye Kararı içeriğinin etkili bir şekilde yerine getirilmesine ileri derecede öncelik vermek,
- Bu tür ayrımcılıkla ve aynı zamanda ayrımcı uygulamalarla yeterli hukuki mevzuat vasıtasıyla mücadele edilmesini sağlamak ve medeni hukuk alanında, özellikle iş, çalışma, konut ve eğitim konularında olmak üzere, bu yönde hükümler ihdas etmek
- Kamu görevlilerinin görevlerinin ifası sırasında yaptıkları her türlü ayrımcılığı kanunsuz addetmek;
- Yasal yollara başvurmak isteyen ayrımcılık mağduru Romanlar/Çingenelerin durumlarına uygun bir adli yardımdan yararlanmasını sağlamak,
- Romanlar/Çingenelerin temel haklarının ihlaline ilişkin davalarda, adli mekanizmanın süratle ve eksiksiz olarak işlemlerini temin etmek amacıyla uygun olan tedbirleri almak,
- Romanlar/Çingenelere karşı işlenen herhangi bir suçun cezasız kalmasına olanak verilmemesini sağlamak ve bu hususu kamuoyuna açık bir şekilde duyurmak,
- Kültürel anlayışı ve önyargılara karşı bilinçlenmeyi teşvik etmek amacıyla adli mekanizmayı oluşturan muhtelif

- birimlerde her düzeyde görev alan kişilere yönelik özel eğitim programları düzenlemek ve bu programlara destek vermek,
- Polis, yerel makamlar ve Roman/Çingene toplulukları arasında diyalog kurulmasına yönelik uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik etmek,
 - Gerek görsel-işitsel alanda gerekse de yazılı basın organlarında görev yapan medya mensuplarının, mesleklerinin icrası sırasında önyargıları yansıtmamaları ve özellikle, Roman/Çingene toplulukları mensubu kişilerin karıştığı olayları tüm Roman/Çingene toplumunu itham eder bir şekilde iletmekten kaçınmaları konusunda kendilerine düşen özel sorumlulukla ilgili olarak bilinçlendirilmesini teşvik etmek,
 - Vatandaşlığa hukuken ve fiilen hak kazanma konusu ile sığınma hakkı konusuna ilişkin kuralların, Romanlar/Çingenelere karşı özel bir ayrımcılığa yol açmayacak şekilde düzenlenmesi ve uygulanmasını temin etmek amacıyla gereken tedbirleri almak,
 - Ülke içinde "seyahat etme"ye ilişkin hususların, özellikle, ikamet ve kentleştirme ile ilgili hukuki mevzuatın söz konusu kişilerin yaşantı tarzına engel teşkil etmeyecek bir şekilde düzenlenmesini sağlamak;
 - Ulusal, bölgesel ve yerel danışma mekanizmaları aracılığıyla, Roman/Çingene topluluklarının karar alma sürecinde aktif bir rol üstlenmelerini ve bu sürece aktif olarak katılmalarını teşvik etmeye yönelik kurumsal düzenlemeler yapmak ve bu bağlamda eşit düzeyde katılım esasına öncelik vermek,
 - Romanlar/Çingeneleri, sahip oldukları haklar ve bu hakların kullanılması konularında tamamen bilgilendirmeye ve hukuki sistemin işleyiş tarzıyla ilgili olarak eğitilmelerini sağlamaya yönelik teşvik edici tedbirler almak,
 - Hem kadın hem de Roman/Çingene olmaları nedeniyle genellikle iki kez ayrımcılığa maruz kalan Roman/Çingene kadınların durumuna özel bir dikkat göstermek,
 - Roman/Çingene çocuklara yönelik her türlü eğitimsel tecride karşı şiddetle mücadele etmek ve eğitimden eşit olarak yararlanma imkanının etkin bir şekilde kullanılabilmesini sağlamak,
 - Tüm okulların ders programları kapsamında Romanlar/Çingenelerin tarih ve kültürüne ilişkin bilgi

verilmesini sağlamak ve bu konuda öğretmenlere yönelik eğitim programları düzenlenmesini temin etmek,

- Romanlar/Çingeneleere yönelik ırkçılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda önemli bir role sahip olan ve özellikle bu kişilere uygun adli yardım sağlayan sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini desteklemek,
- Sivil toplumu sağlamaştırma amacına yönelik olarak, Roman/Çingene kuruluşlarının etkin bir rol üstlenmesini teşvik etmek,
- Barış içinde bir arada yaşama amacıyla, açık görüşlü ve çoğulcu bir toplumu korumaya ve daha güçlü kılmaya yönelik güven geliştirici tedbirler almak.

51-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 Nolu Protokol ayrımcılık konusunda nasıl bir düzenleme getirmektedir?

2005 yılında yürürlüğe giren 12 Nolu Protokol, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının kapsamını genişletmektedir. 12 Nolu Protokolün 1. maddesi aşağıdaki gibidir:

1. Hukuken temin edilmiş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal ve sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir diğer statü bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

2. Hiç kimse, 1. paragrafta belirtildiği şekilde hiçbir gerekçeyle, hiçbir kamu makamı tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.

Madde metninden de görüldüğü üzere, 12 Nolu Protokol, Sözleşmenin 14. maddesinden farklı olarak "genel bir ayrımcılık yasağı" getirmektedir. Sözleşmenin 14. maddesi bakımından bir "ayrımcılıktan" söz edebilmek için, sözleşme tarafından korunan bir hakkın "ayrımcı bir şekilde" ihlal edilmesi gerekirken, Protokol kendi başına uygulanabilir bir ayrımcılık yasağı getirmiş ve Sözleşmenin koruma alanını ciddi bir şekilde genişletmiştir.

Romanlar bakımından büyük önemi olan Ek 12 Nolu Protokol Türkiye tarafından 2001 yılında imzalanmış ancak henüz onaylanmamıştır.

52-Türkiye'nin AB uyum süreci çerçevesinde kabul ettiği Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı ne zaman ve nasıl yürürlüğe girmiştir?

Türkiye, 21.02.2003 tarih, 2507 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2003-5224 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Avrupa Birliği'nin dört sosyal programına resmen katılmıştır. Bu sosyal programlardan birisi de "Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Programı"dır⁷¹.

53-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı hangi hukuki düzenlemeleri esas almaktadır?

Ayrımcılıkla mücadele eylem programı referansını iki ayrı AB direktifinden almaktadır. Her iki direktifte de “doğrudan ayrımcılık”, “dolaylı ayrımcılık”, “taciz” ve “mağduriyet” kavramları yasal olarak açıkça tanımlandıktan sonra ırk, etnik köken, din, inanç, özrürlük, yaş ve cinsel tercihe dayalı ayrımcılık yasaklanmış ve eşit muamele ilkesi getirilmiştir.

54-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı açısından “Doğrudan Ayrımcılık” nedir?

AB direktifleri açısından “doğrudan ayrımcılık” bir kimsenin karşılaştırılabilir durumlarda diğerlerine göre daha az tercih edilir bir muameleyle tutulması, şimdiye kadar tutuluyor olması veya tutulma ihtimali olmasıdır. Eğer yapılan ayrımcılık “meşru ve haklı bir gerekçeye” sahipse ve alınan tedbir amacı aşmıyorsa durum yasal sayılacaktır.

71

55-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı açısından “Dolaylı Ayrımcılık” nedir?

“Dolaylı ayrımcılık”, görünüşte tarafsız olarak nitelenebilecek bir hüküm, ölçüt ya da uygulamanın; aslında, farklı ırk, etnik köken, din, inanç, yaş, özürlülük ve cinsel tercihe sahip bir kişiyi diğerlerine kıyasla daha dezavantajlı bir konuma sokması ve bunun nedenini açıklayan “haklı ve meşru bir gerekçe”nin mevcut olmamasıdır.

56-Ayrımcılıkla Mücadele Eylem Planı açısından “Taciz” nedir?

Taciz, “bir kimsenin insan haysiyet ve itibarının çiğnenmesi amacını taşıyan veya sonuçları itibarıyla yıldırıcı, düşmanca, aşağılayıcı, küçük düşürücü veya hakaretamiz bir ortam yaratılmasına yol açan, herkesçe haksız bulunan kasıtlı bir tavır ya da hareket tarzıdır”. Taciz, ayrımcılık olarak yorumlanmaktadır ve bu kavram, bir dizi istenmeyen tavır ve hareketi içerir. Taciz yasağı, örneğin bir işyerinde bir işçinin sadece işveren/patron tarafından değil, orada bulunan diğer işçiler ve üçüncü şahıslar tarafından da tacize uğramamasını içermektedir.

57-TCK’nda ayrımcılık nasıl düzenlenmektedir?

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 122.maddesinde ayrımcılık şöyle tanımlanmaktadır:

“Ayrımcılık

Madde 122- (1) Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, özürlülük, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak;

a) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan,

b) Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden,

c) Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen, Kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir.”

Düzenlemenin yetersizliği bir yana, hangi durumlarda uygulanabilir olduğu da tartışmalıdır. Tüm aramalarımıza rağmen, 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği 2005 yılında bugüne, bu maddeden verilmiş bir mahkumiyet kararına rastlayabilmiş değiliz.

58-Nefret suçları açısından bakıldığında Romanlar hangi suçların hedefi haline gelebilirler?

Yukarıda da açıklandığı şekilde, nefret saikiyle işlenen suçların genel adına nefret suçları denmektedir. Nefret saiki deyiminden; herhangi bir kişi veya grubun, o kişi veya grubun ait olduğu veya ait olduğu sanılan ırk, etnik köken, renk, dini inanç veya inançsızlık, dil, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, fiziksel veya zihinsel engellilik, sağlık durumu veya yaş nedenleriyle bu kanunda belirtilen suçlardan birine hedef olması anlaşılmalıdır. Bir Romana, sırf Roman kimliğinden ötürü öldürme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen yaralama, işkence, eziyet, cinsel saldırı, çocuk istismarı, cinsel taciz, tehdit, hürriyetten yoksun bırakma, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, konut dokunulmazlığını ihlal, haksız arama, yağma, mala zarar verme, mezarlıklar ve ibadethanelere zarar verilmesi, ayrımcılık gibi suçlar işlenebilir.

59-Mülga 2510 sayılı İskan Kanunu'nun 4.maddesi nedir?

1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu'nun 4.maddesi aşağıdaki şekildeydi:

“Madde 4 - A: Türk kültürüne bağlı olmıyanlar,

B: Anarşistler,

C: Casuslar,

Ç: Göçebe çingeneler,

D: Memleket dışına çıkarılmış olanlar, Türkiye'ye muhacir olarak alınmazlar.

Bulaşık hastalıklılar doğrudan doğruya Hükümet hastanelerine gönderilip orada parasız tedavi olunurlar.”

Bu madde, uzun bir süre yürürlükte kaldı. Devletin Romanlara bakış açısını ve hangi gruplarla birlikte değerlendirdiğini anlayabilmek açısından, her ne kadar yürürlükten kalkmış da olsa, buraya dahil etmek istedik. 2006 yılında çıkarılan 5543 sayılı İskan Kanunu, 2510 sayılı kanunu yürürlükten kaldırmıştır. Yeni kanunda bu tip belirlemelere yer verilmemektedir. Bununla beraber, hukuk konusunda alınması gereken daha çok mesafe olduğunu düşünüyoruz.

60-“Roman Açılımı” ne demektir?

87 Roman Derneğinin 17.11.2009’da sorunlarını toplu şekilde hükümete iletmeleri üzerine başlatılan çalışmayla ve düzenlenen çalıştaylarla, 14.03.2010 tarihinde İstanbul’da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın Romanlarla bir araya gelerek başlattığı çalışmalara verilen addır⁷². Çalışma kapsamında kimi mevzuat değişiklikleri sağlanmışsa da, bu sürecin Romanlara gerçek anlamda ne kazandırmış olduğu kamuoyunda tartışılmaktadır⁷³.

61-Romanlar dillerini gizliyorlar mı? Romanların konuştuğu dil, Roman olmayanlarca öğrenilebilir mi?

Romanlar dillerini gizlemiyorlar, ancak on yıllardır türlü haksızlıklara ve ayrımcılıklara maruz kaldıkları için, bir “güvenlik kuşağı” içinde yaşamayı tercih ediyorlar. Dilleri de bu kuşağın bir parçası. Bu yüzden de, güvenlik gerekçesiyle bu dili Roman olmayanlara öğretmemeyi tercih edebilirler. Bu konuda çok ısrarcı olursanız, Romanlardan birkaç kelime öğrenebilirsiniz, ancak ısrarlarınız bir güvenlik sorunu olarak da algılanabilir. Bu konuda onlara hak vermelisiniz.

Diğer pek çok dilde olduğu gibi, Roman dilinin de yazılmış bir gramer kitabı Türkçe’de henüz yok. Bu konuda açılan kursa da rastlamadık.

⁷² <http://www.ntvmsnbc.com/id/25023809/>, (01.11.2013)

⁷³ <http://birgun.net/haber/roman-aciliminda-daha-cok-yol-var-4972.html>, (01.11.2013)

62-Romanlar hırsızlık, yağma ya da başka suçlarla mı geçimlerini sağlıyorlar?

Alabildiğine önyargıyla yüklü bu algıyla sık sık karşılaşabiliriz. Her toplumda olduğu gibi, Romanların da arasında iyi ve kötü insanlar var. Kötüleri de keyiften değil, düzgün bir eğitim alamadıklarından, toplumda saygın konumlara gelmeleri önünde sayısız engeller bulunduğundan, Devlet memuriyetine, askeri okul ya da polis okullarına girerken engellemelerle karşılaştıklarından, imkansızlıktan üniversiteye gidemediklerinden, gitseler bile kimliklerinden ötürü meslek hayatlarında karşılaştıkları türlü engelleme ve aşağılamalardan bıktıklarından suça yönelebiliyorlar. Suça yönelenler açısından da durum daha kötüye gidebiliyor; yumurta-tavuk ikilemi yaşanabiliyor. Yoksulluktan mı suça yöneliyorlar, suça yöneldikleri için mi yoksullaşıyorlar?

Önyargılardan kurtularak, “Roman komşu istemem”, “Kızımın Romanla evlenmesini istemem” ya da “Romanı işyerimde çalıştırmam” cümlelerini daha az duymaya başladığımız gün, Romanların durumunun daha da iyileşeceğini düşünüyoruz.

63-Romanlar niye topluma karışmıyorlar da, daha izole bir hayat yaşıyorlar? Yoksa toplumdan korkuyorlar mı?

Tam tersi olmasın? Aslında toplum Romanlardan “korktuğu” için Romanları içine almıyor. Bunda yukarıda değindiğimiz önyargıların çok büyük etkisi var. Belki de bu nedeni olmayan korku yüzünden Roman kimliğini açıkça söyleyerek Cumhurbaşkanı, Vali, öğretim üyesi ya da öğretmen olamıyorlar.

64-Romanlar toplumda ikinci sınıf vatandaş olarak görülmekten hoşnutlar mı?

Böyle bir şeyden hiç hoşnut olunabilir mi? Elbette değil, ancak örgütlü ve hak arama bilinci yüksek bir yapıları bulunmadığı için bu hoşnutsuzluğun hesabını da sorabilecek konumda değil. Son yıllarda, Roman derneklerinin sayısının arttığını, bu derneklerin içinde de çok doğru noktalara temas edebilenlerin olduğunu biliyoruz.

Örneğin bu derneklerden biri, İstanbul merkezli Sıfır Ayrımcılık Derneği, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak riskli ve dezavantajlı toplulukların, sosyo-kültürel açıdan gelişme gösterebilmesi ve bu topluluklara yönelik önyargı ve ayrımcılığa karşı toplumu, diyalog ve dayanışma çerçevesinde bütünleştirme çalışmaları yapmak ve sosyal, ekonomik, kültürel, sportif faaliyetlerde bulunma amacıyla kurulmuştur. Ayrıca “herkes farklı, herkes eşit” ilkesi temelinde çok kültürlü bir yaşamın koşullarını yaratmaya, geliştirmeye ve korumaya yönelik çalışmalar yaparken bu toplulukların kendi içlerinde ve tüm toplumla maddi-manevi dayanışma ilişkilerini kurmak, geliştirmek, korumak ve ilerletmek” hedefiyle çalışmalarını sürdürmektedir⁷⁴.

65- Romanlar neden göçebeler? Göçebelik hayatından hoşnutlar mı?

Romanlar göçebeler, çünkü bu onların kültürü, geleneği ve yaşam tarzı. Hiç kimse onları göçebeliliğe zorlamasa da, onlar göç vakti gelince gidiyorlar.

66-Romanlar kendilerini hangi topraklara ait hissediyorlar?

Kimi insanlar, doğaları gereği kendilerini bir yere, belli bir toprağa bağlı hissederken, kimileri de kendilerini herhangi bir yere ait hissetmeyebilir. Romanların arasında da, kendini doğduğu yere, doyduğu yere, belli bir kente ya da alana veya doğaya ait hisseden ya da hissetmeyenler vardır.

67-Romanlar kendilerini ifade edebiliyorlar mı?

Toplumumuzda onca ifade özgürlüğü problemi varken, kim kendini yeterince ifade edebiliyor ki, Romanlar ifade edebilsin? Şüphesiz Roman dernekleri çoğaldıkça, Roman hakları konusunda bilinç oluşmaya başladıkça, daha örgütlü bir toplum haline geldikçe kendilerini daha iyi ifade edebilir noktaya gelecekler. Yoksa zeka ve yetenek bakımından toplumumuzdaki diğer gruplardan bir farkları yok.

⁷⁴ www.sifirayrimcilik.net, (01.09.2013)

68-Meslek olarak sadece sepetçilik, müzisyenlik ve arabacılık mı yapıyorlar?

Bu da bir önyargı sorusu. Yukarıda da belirttiğimiz şekilde, ekonomik sorunlardan ötürü hemen bulup yapabilecekleri, para kazanabilecekleri mesleklere yöneliyorlar. Nadir de olsa, aralarından çok başarılı doktorlar, avukatlar, mühendisler de elbette çıkabiliyor, ancak hayat gerçekleri ve toplum önyargıları, onları bu mesleklere sürüklüyor. Bununla birlikte sepetçilik, müzisyenlik ve arabacılığın da içlerinde olduğu geleneksel mesleklerini de büyük bir başarıyla ifa edebiliyorlar.

69-Roman hakları alanında çalışan STK'ların fon alabilecekleri kuruluşlar hangileridir?

Roman alanında çalışan örgütlere fon sağlayan kimi kuruluşların isimleri ve web adresleri aşağıdaki gibidir:

European Commission: http://ec.europa.eu/index_en.htm

Netherlands Ministry of Foreign Affairs: <http://www.minbuza.nl>

The Sigrid Rausing Trust: <http://www.sigrid-rausing-trust.org>

SIDA: <http://www.sida.se>

Open Society Budapest: <http://www.osi.hu>

Ford Foundation <http://www.fordfound.org>

National Endowment for Democracy:

<http://www.ned.org/resource/funding/fundmain.html>

Fundsnet: <http://www.fundsnet.com/internat.htm>

Global Fund for Women: <http://www.globalfundforwomen.org>

Grant Seeker: <http://www.grantseeker.com>

Funders Online: <http://www.fundersonline.org/>

70-Dünyada Roman hakları alanında çalışan kuruluşlar hangileridir?

Dünya'da Roma alanında çalışan bazı örgüt ve kurumların isim ve web adresleri:

Roma Rights Centre <http://www.errc.org>

AGRI - Association of Gypsies/Romanies International

<http://www.christusrex.org/www2/gypsies.net/>

ARKA - Roma Rights Forum <http://www.arka.org.mk/>

Athinagoi <http://www.athinganoi.cz/>

BBC Kent Romany voices

<http://www.bbc.co.uk/kent/voices/weblinks.shtml>

Bolton Education Service <http://www.BESST.8m.com/>

Cambridge University's International Affairs Journal

<http://www.cria.org.uk>

The Decade of Roma Inclusion <http://www.romadecade.org>

Dom Researach Centerç <http://www.domresearchcenter.com/>

Dzeno Assocation <http://www.dzeno.cz/>

Drom Edu Project <http://www.dromedu.org>

Euro Nordic Ethnic <http://www.enemo.net/>

Gypsy Board Room <http://members2.boardhost.com/Romany/>

HCA ROMA <http://www.czechia.com/HCAROMA>

Irish Traveller Movement <http://www.itmtrav.com/>

La Pagina De Los Gitanos <http://www.lapaginadelosgitanos.org>

Manush Alapítvány <http://manush.hu>

Mariella Mehr <http://www.mariellamehr.com/>

Media Diversity Institute MDI OSI-Budapest Online Roma Exhibition
<http://www.osi.hu/exhibition>

osservAzione <http://www.osservazione.org>

Paradise Lost <http://www.romapavilion.org>

Pavee Point Travellers' Centre <http://homepages.iol.ie/~pavee/>

Photo Mythology <http://www.photomythology.com/>

Pre Drommen Te Romani – Manuset <http://buddarn.blogspot.com/>

Roma Community and Advocacy Center, Toronto, Ontario Canada
<http://romani.org/toronto/>

Roma Deportations from Germany

<http://www.roma-kosovoinfo.de/index.php>

Roma Film Productions

<http://romafilmfund.com/default.asp?inc=romatoday>

Roma in Israel <http://geocities.com/domarisociety>

Roma Music and Culture <http://home.sol.no/~salsero>

RomaPhotos <http://www.romaphotos.com/index.htm>

Roma Protest Network <http://www.romanetwork.org/Groapa/Irina.htm>

Roma Rights and Access to Justice in Europe (RrAJE)

<http://www.rraje.org>

Romale - Chavale in Israel

http://msnhomepages.talkcity.com/NonProfitBlvd/amoun_sleem/index.html

RomaNetwork <http://www.romanetwork.org>

Romani.org <http://romani.org/>

Romani Linguistics Page

<http://www.llc.manchester.ac.uk/Research/Projects/romani/>

Romaniworld <http://www.romaniworld.com>

Romano Nevipe (Romani News) <http://www.romano-nevipe.netfirms.com/>

Romany language <http://www2.arnes.si/~eusmith/Romany/>

RomaPage <http://www.romapage.c3.hu/>

Romer <http://wbd.nti.se/%7Ewbd0201100bo006/>

Romlex Project <http://romani.kfunigraz.ac.at/romlex/>

Romnet.dk

<http://www.romnet.dk/english/index.html?forside.html&1>

RomNews <http://www.romnews.com>

Sarakali <http://www.geocities.com/sarakali/>

Union Romani <http://www.unionromani.org/>

University of Hertfordshire Press

<http://www.herts.ac.uk/UHPress/Gypsies.html>

The Asociación Secretariado Gitano <http://www.asgg.org>

The EU and Roma <http://www.eu.int/comm/roma>

Tiszai Csoport Tarsasag <http://www.tiszai.org>

Traveller Visibility Group

<http://communities.msn.com/TravellerVisibilityGroup>

Tsiganes <http://perso.infonie.fr/mayvon>

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGĐ), ulusal ve uluslararası alanda faaliyet göstermek üzere, Türkiye'nin değişik bölgelerinden gelen insan hakları savunucularının katılımı ile 2003 yılında İzmir'de kurulmuştur. Derneğin merkezi 2011 yılında Ankara'ya taşınmıştır.

İnsan haklarının her türlü siyasi ideoloji ve dünya görüşünün üzerinde bir değer olduğunu kabul eden İHGĐ, hakların ilerletilmesinin ancak sorunların kaynağına ilişkin gerçek bir kavrayışın geliştirilmesi ve somut çözüm önerilerinin uygun taktik ve stratejiler kullanılarak hayata geçirilmesiyle mümkün olabileceğine inanmaktadır.

Her türlü şiddeti kategorik olarak reddeden İHGĐ, hak ihlallerinin temel failinin devletler olduğunun bilincinde olmakla birlikte, silahlı muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine de eşit derecede karşı durmaktadır. Failini ya da mağdurunu dikkate almaksızın tüm hak ihlallerini hedef alan İHGĐ, bağımsız ve tarafsız duruşuyla kamu vicdanını hak ihlallerine duyarlı kılacak, toplumun örnek alabileceği bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.

Derneğin Çalışma Alanları ve Yöntemleri

İHGĐ tüm insan hakları kategorilerini kendi çalışma alanı içinde görmekle birlikte, dönemsel olarak belli haklar ve ihlaller üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İHGĐ, işkence, ifade hürriyeti v.d gibi Türkiye'nin kadim insan hakları sorunlarının yanı sıra azınlık hakları, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, mülteci hakları, Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi Türkiye için nispeten yeni konuları da çalışma alanı içinde görmektedir.

Sorunları evrensel insan hakları değerleri açısından ele alıp kendi çözüm önerilerini içeren tematik raporlar hazırlayan İHGĐ, raporlarını Türkiye'nin tarafı bulunduğu uluslararası yapılarla sunmanın yanı sıra, Türkiye hükümetleri nezdinde de lobi faaliyeti yürütmektedir.

Türkiye'de mevcut insan hakları örgütleriyle yakın bir dayanışma içinde olan İHGĐ, gerek kendisinin kurduğu ve gerekse kurulmuş bulunan koalisyonlara katılmak suretiyle insan hakları aktivizminin güçlenmesi için diğer örgütlerle deneyim ve görüş alış verişini içindedir.

İHGĐ ürettiği taktik ve stratejileri gerek Türkiye'de gerekse başka ülkelerde faaliyet gösteren örgütlerle paylaşarak tecrübelerin ortaklaşmasını sağlamak için çaba harcamaktadır. İHGĐ hazırladığı eğitim programlarıyla, insan hakları alanındaki yeni gelişmeleri Türkiye'de ve diğer ülkelerdeki insan hakları savunucularının bilgi ve değerlendirmesine sunmak için çalışmaktadır.

İnsan Hakları Gündemi Derneği

ANKARA

Güniz Sok. 38/8 06700
Kavaklıdere-Ankara/TÜRKİYE
Tel: 0312 468 06 10-11
Faks: 0312 468 06 13
E-mail: posta@rightsagenda.org
www.rightsagenda.org

İZMİR

Kıbrıs Şehitleri Cad. No:39
Kat:5/502 Galeri Mazhar İş
Merkezi Alsancak-İzmir/TÜRKİYE
Tel: 0232 464 20 26
Faks: 0232 464 20 26

DIYARBAKIR

Lise Cad. 1. Sok. Güneş Plaza,
Kat:3/9 Diyarbakır/TÜRKİYE
Tel:0412 228 79 42
Faks: 0412 228 79 36

Yönetim Kurulu

Başkan

Günal KURŞUN

Genel Sekreter

Salih EFE

Sayman

Gülçin AKTUNÇ

Üyeler

Mehmet Nur TERZİ

Özlem YILMAZ

Yedek Üyeler

Bülent Ecevit NADAS

Zahide Beydağ TIRAŞ ÖNERİ

Veli ACU

Osman YURT

Tuncer FIRAT

Denetleme Kurulu Asıl

Mehmet Arif KOÇER

Bekir Berat ÖZİPEK

Cengiz KARATAŞ

Denetleme Kurulu Yedek

Tahir ELÇİ

Yılmaz ENSAROĞLU

Yakup Levent KORKUT

Mali-İdari İşler Koordinatörü

Veli ACU

Staj Koordinatörü

Roberto Frifri

Aktif Üyeler

Ebru ENGİNDENİZ

Hakan ATAMAN

Kory SORRELL

Mahmut KAÇAN

Orhan Kemal CENGİZ

Özgün Emre SORKUN

Pınar ERÇOBAN

Roberto FRIFRINI

Suade ARANÇLI

Şehnaz LAYIKEL

Ville FORSMAN